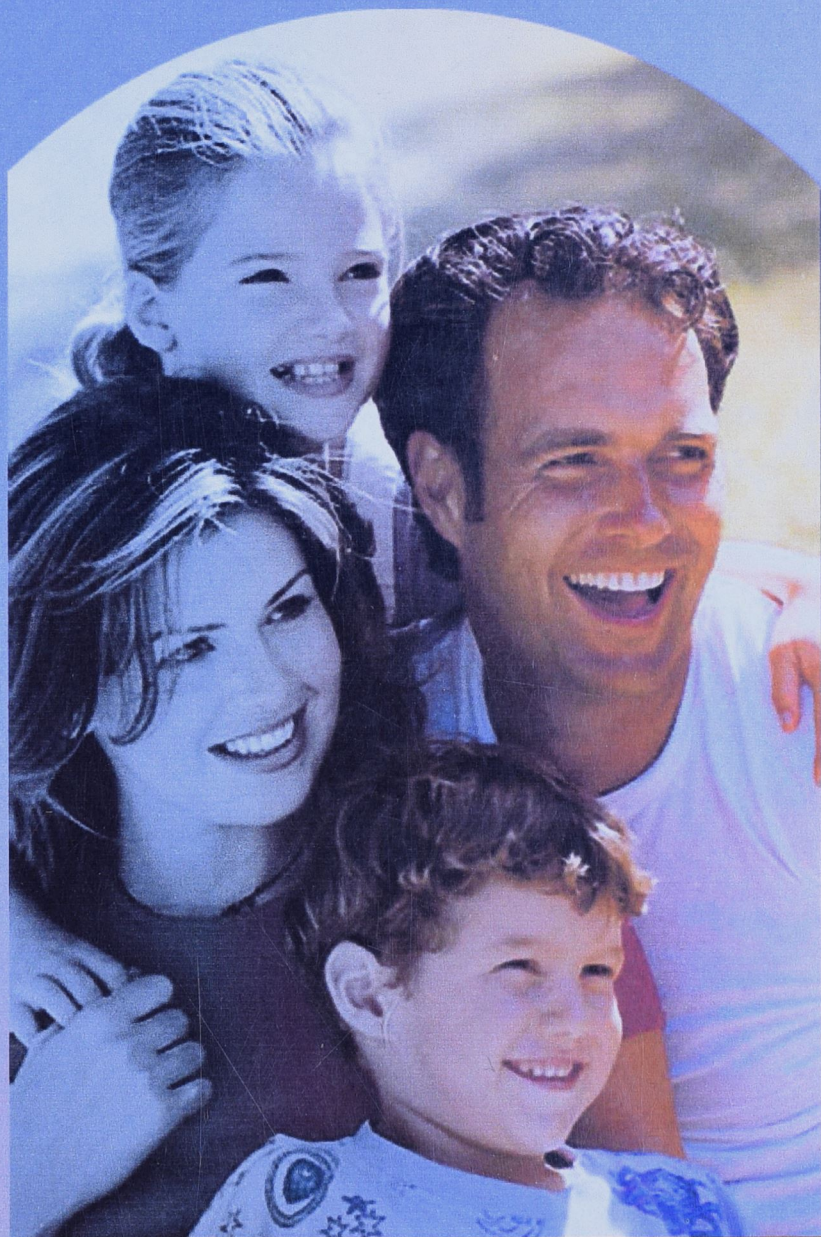

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Ανάλυση του δημογραφικού προβλήματος
της Ελλάδας - Διερεύνηση των δυνατοτήτων
επίλυσής του

ΠΤΥ
ΣΕΦ

Καθηγητής : ΚΩΝ/ΝΟΣ Δ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
: ΣΕΦΕΡΗ - ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ ΖΩΠΣΑΣ, ΑΛΕΞΙΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΦΗ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999

ΕΘΟΜΟΙΟΣΗΣ

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Αρ. Κτην:

Ρ. κ. κ.

7695

ω. κ. κ.

κ. κ.

10085

Ταξινομ. κ. κ. κ. κ.

NTY Sed

Περιεχόμενα

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
1. Αίτια Υπογεννητικότητας	2
1.1. Εισαγωγικά	2
1.2. Εξελικτικές τάσεις της γεννητικότητας	2
1.3. Συντελεστές μείωσης της γεννητικότητας	3
1.3.1. Αστικοποίηση	3
1.3.2. Μετανάστευση	5
1.3.3. Η γήρανση του πληθυσμού της χώρας	7
1.3.4. Μείωση γαμηλιότητας	10
1.3.5. Θνησιμότητα	11
1.3.6. Η έξοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας	14
2. Συνέπειες των δημογραφικών φαινομένων	16
2.1. Επιπτώσεις της εσωτερικής μετανάστευσης	16
2.1.1. Άνιση δημογραφική συμπεριφορά	16
2.1.2. Άνιση αστικοποίηση	17
2.2. Επιπτώσεις της εξωτερικής μετανάστευσης	19
2.3. Επιπτώσεις της πληθυσμιακής γήρανσης	21
2.3.1. Γεροντική υπερεκπροσώπηση	21
2.3.2. Μείωση του εργατικού δυναμικού	22
2.3.3. Οικονομικές-κοινωνικές επιπτώσεις της πληθυσμιακής γήρανσης	23
2.4. Πολιτισμικές επιπτώσεις	24
2.4.1. Χαλάρωση και σκλήρυνση του κοινωνικού σώματος	24
2.4.2. Κρίση του θεσμού της οικογένειας	25
2.5. Εθνικές επιπτώσεις	26
2.5.1. Δημογραφική έκρηξη της Αλβανίας	26
2.5.2. Δημογραφική έκρηξη της Τουρκίας	28
3. Η Πολύτεκνη Οικογένεια	31
3.1. Εισαγωγή	31
3.2. Κριτική παρουσίαση της Δημογραφικής πολιτικής για τους Πολύτεκνους μέσω της Σχετικής νομοθεσίας και Διοικητικής Πρακτικής.	32
3.2.1. Κατηγοριοποίηση των Πολυτέκνων με αποσπασματικότητα διατάξεων και μέτρων	32
3.2.2. Ανακολουθία	33
3.2.3. Αναποτελεσματικότητα	33
3.3. Προοπτικές εφαρμογής ορθής δημογραφικής πολιτικής	33
3.3.1. Συνταγματικό πλαίσιο	34

3.3.2. Τοποθέτηση κοινής γνώμης, Μ.Μ.Ε., πνευματικού και πολιτικού κόσμου.	34
3.3.3 Ωρίμανση Πολυτεχνικού κινήματος.	34
3.4. Προτεινόμενα μέτρα για τους Πολύτεκνους	35
4. Δημογραφική πολιτική	37
4.1. Γιατί επιβάλεται η δημογραφική πολιτική στην Ελλάδα	37
4.2. Στόχοι της δημογραφικής πολιτικής	38
4.2.1. Ανακοπή κατάρρευσης των γεννήσεων	39
α. Δημογραφική ενημέρωση	39
β. Προτεραιότητα στα τρία παιδιά και άνω	40
γ. Ολοκληρωμένη προστασία της μητρότητας	43
δ. Φορολογική αποποινικοποίηση των γάμων και ειδικό φορολογικό καθεστώς για την οικογένεια με παιδιά	44
ε. Επιμελημένη φύλαξη των βρεφών.	47
4.2.2. Αποκατάσταση ομαλής πληθυσμιακής εξέλιξης.	48
4.2.3. Ισορροπημένη μεταναστευτική κίνηση και πληθυσμιακή ενίσχυση των κωμοπόλεων και των μικρών αστικών κέντρων.	49
4.2.4. Ποσοτικός και ποιοτικός έλεγχος της νόμιμης διαμονής εισόδου και απασχόλησης στην Ελλάδα των ξένων εργαζομένων.	52
5. Ανακεφαλαίωση	54
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
Παράρτημα	60
Βιβλιογραφία	61

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από αρχαιοτάτων χρόνων ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης προσπάθησαν να ορίσουν τον βέλτιστο αριθμό των πολιτών ώστε να επιτυγχάνεται η ομαλή λειτουργία μιας πολιτείας.

Αναμφίβολα, ζωτικό και πολύ σπουδαίας σημασίας πρόβλημα, που απασχολεί τους ανθρώπους της γης τις δύο τελευταίες εκατονταετηρίδες και κυρίως τον εικοστό αιώνα, το οποίο αναζητεί κατεπειγόντως τη σωστή λύση του, αποτελεί το δημογραφικό.

Οι δημογραφικές εξελίξεις, κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και οδηγούν αναγκαστικά στην προώθηση και εφαρμογή μιας παρεμβατικής και συστηματικής δημογραφικής πολιτικής με μέτρα μακρόπνοα και "γενναιόδωρα" προκειμένου να ανακοπεί η δραματική μείωση των γεννήσεων και να αμβλυθούν οι επιπτώσεις του δημογραφικού "κατρακυλίσματος".

Η αιτιογένεια του συγκεκριμένου προβλήματος προέρχεται απ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής του ατόμου. Ομοίως και οι συνέπειες που δημιουργούνται, προκαλούν πληθώρα προβλημάτων τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Μέσα, λοιπόν, από τη μελέτη αυτή θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το πρόβλημα απ' όλες τις πτυχές του. Θα αναζητήσουμε τα αίτια και τις συνέπειες ώστε να συντελέσουμε στην καλύτερη και βαθύτερη κατανόηση του δημογραφικού προβλήματος και εν κατακλείδι θα παρουσιάσουμε τρόπους που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη διερεύνηση των δυνατοτήτων επίλυσής του.

1. ΑΙΤΙΑ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.1. Εισαγωγικά

Μετά τη δημοσίευση της ανακοινώσεως της Ακαδημίας Αθηνών, τον Ιούνιο του 1988, σχετικά με το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας, επακολούθησε μια πληθώρα αναδημοσιεύσεων και αρθρογραφίας στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο. Η σοβαρότητα του προβλήματος δημιούργησε αρκετά ερωτήματα στην κοινή γνώμη, που διατυπώθηκαν με τη μορφή επιστολών στις εφημερίδες.

Ο προβληματισμός αναπτύχθηκε γύρω από την αιτιογένεια του σημερινού δημογραφικού προβλήματος της χώρας. Αναντίρρητα πρέπει να τονισθεί ότι το πρόβλημα του προσδιορισμού των αιτίων είναι αρκετά πολύπλοκο, λόγω της συνδυασμένης αλληλεπιδράσεως, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και καθαρά δημογραφικών φαινομένων. Να σημειωθεί ότι ο συνδυασμός της αλληλεπιδράσεως αυτής, διαφοροποιείται και εξειδικεύεται τόσο διαχρονικά όσο και διαπεριφερειακά.

Ιδιαίτερα πολύπλοκο ωστόσο, εμφανίζεται το φαινόμενο ανάμειξης συστημάτων αξιών (μορφώσεως, θρησκείας, ηθικής) με ορισμένα από τα αίτια του δημογραφικού.

1.2. Εξελικτικές τάσεις της γεννητικότητας

Από διάφορες δημογραφικές κοινωνιολογικές μελέτες, πληροφορούμεθα ότι από τον 17ο αιώνα έως τα μέσα του 18ου, ο πληθυσμός στον πλανήτη άρχισε να αυξάνει σταδιακά. Η γεννητικότητα ήταν υψηλή, αλλά υψηλή ήταν και η θνησιμότητα. Έτσι είχαμε ασήμαντη πληθυσμιακή αύξηση. Στους δύο επόμενους αιώνες, η γεννητικότητα παρέμεινε υψηλή, ενώ η θνησιμότητα παρουσιάζει κάμψη. Τούτο επέδρασε στη διαμόρφωση των κοινωνιών και την ανάπτυξη της οικονομίας. Στις σύγχρονες κοινωνίες, η γεννητικότητα ελέγχεται, η

θησιμότητα μειώνεται, οι άνθρωποι ζουν περισσότερο.

Ειδικότερα, αν εξεταστεί με ένα περίγραμμα η συνιστώσα της δημογραφικής μεταβολής, μέσα στον ελληνικό πληθυσμό, θα διαπιστωθεί ότι κύρια υπαίτιος είναι η υπογεννητικότητα.

<<Ο συντελεστής γεννητικότητας κατά τη μεταπολεμική περίοδο, η οποία άρχισε για την Ελλάδα από το 1950, ευρέθηκε να είναι στο επίπεδο των 19 ή 20 γεννήσεων στους 1000 κατοίκους στην πρώτη μεταπολεμική δεκαετία· μειώθηκε στο 18 στη δεύτερη, στο 16 στην τρίτη μεταπολεμική δεκαετία και στη δεκαετία την οποία διανύουμε τώρα, έπεσε ταχέως στο επίπεδο των 11 στους 1000 κατοίκους>> (ΕΛΛΗΝΟ-ΓΑΛΛΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑΣ, 1990).

Η γεννητικότητα της δεκαετίας που διατρέχουμε είναι ιδιαίτερα χαμηλή δημιουργώντας οδυνηρά αποτελέσματα.

1.3. Συντελεστές μείωσης της γεννητικότητας

1.3.1. Αστικοποίηση

Η αστικοποίηση φαίνεται ότι ευθύνεται για ένα μεγάλο μέρος των μεταβολών της γεννητικότητας του πληθυσμού. Φυσικά δεν είναι αυτό καθαυτό το φαινόμενο της αστικοποίησης που προκαλεί τη μείωση της γεννητικότητας, αλλά τα συσχετιζόμενα φαινόμενα που συνδυάζονται με την αστικοποίηση, όπως είναι:

- α) Οι συνθήκες στεγάσεως του πληθυσμού, που ως γνωστόν είναι πολύ δυσκολότερες στον αστικό, απ' ό τι στον ημιαστικό ή αγροτικό·
- β) η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η χειραφέτηση της γυναίκας που ευνοείται ιδιαίτερα στις μεγαλουπόλεις·
- γ) οι περισσότερες ευκαιρίες και δυνατότητες για ανύψωση του μορφωτικού επιπέδου και της απασχολήσεως της γυναίκας, που μειώνουν τη δυνατότητα τεκνοποιίας·
- δ) η κοινωνική και οικονομική ανασφάλεια πολλών νέων ζευγαριών στα αστικά κέντρα, με κύριο παράγοντα την ανεργία·

ε) η υπέρμετρη αύξηση των δαπανών για τη γέννηση και την ανατροφή των παιδιών, το μέγεθος του εισοδήματος καθώς επίσης και η αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων, έχουν συμβάλει στη μείωση της γεννητικότητας.

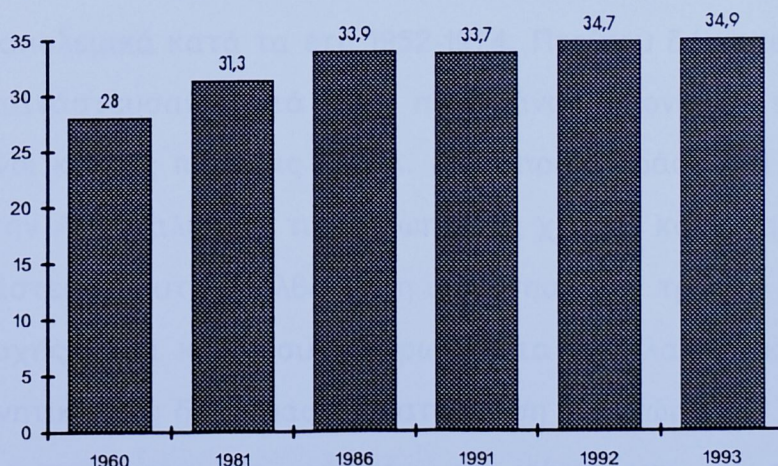
Όπως φαίνεται από τα παραπάνω η αστικοποίηση λειτούργησε καταλυτικά, ιδιαίτερα στο θέμα της χειραφέτησης της γυναίκας.

Η συνεχιζόμενη αύξηση της γυναικείας συμμετοχής στην αγορά εργασίας οδήγησε στην κατάργηση του παραδοσιακού τρόπου ζωής. Κύριο μέλημα των περισσότερων γυναικών, σήμερα, αποτελεί η επαγγελματική καταξίωση και έπειτα η οικογενειακή. Επιπλέον καθώς η μόρφωση των γυναικών αυξάνεται, μετατοπίζονται και οι προτιμήσεις τους από το ρόλο της συζύγου/μητέρας προς τον επαγγελματισμό που έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των παιδιών.

Σ' όλα τα φαινόμενα που αναφέραμε και που σχετίζονται με την αστικοποίηση θα πρέπει να προστεθεί και η επίδραση των νέων αντιλήψεων και προτύπων των γονέων για τον τρόπο και την ποιότητα ανατροφής και διαπαιδαγώγησης των παιδιών, συνδυαζόμενα με το μέγεθος των δαπανών που επιθυμούν να διαθέσουν και που επιδρά αντιστρόφως ανάλογα στον αριθμό των παιδιών.

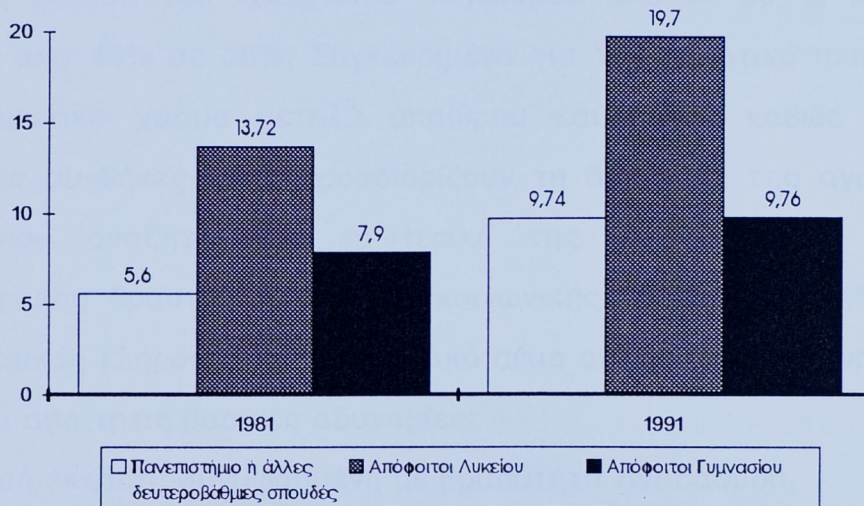
ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ 1960-1993

ΠΙΝΑΚΑΣ II

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

1.3.2. Μετανάστευση

Σημαντικός παράγοντας που επιδρά άμεσα στην εξέλιξη της δημογραφικής κατάστασης μιας χώρας είναι η μετανάστευση τόσο η εξωτερική μετανάστευση του εγχώριου πληθυσμού όσο και η εσωτερική μετανάστευση, η μετακίνηση δηλαδή σημαντικού πληθυσμού από την περιφέρεια στα αστικά κέντρα αλλά και η υποδοχή μεταναστών από τρίτες χώρες.

Αναφορικά με την πρώτη εκδοχή της μετανάστευσης, η χώρα μας γνώρισε μια πρωτοφανή μεταναστευτική κίνηση κατά τα έτη 1900-1922 αλλά και μεταπολεμικά κατά τα έτη 1952-1974. Περίπου δύο εκατομμύρια Έλληνες μετανάστευσαν κατά τις παραπάνω χρονικές περιόδους κατευθυνόμενοι κυρίως προς τις Η.Π.Α. στην πρώτη φάση και προς τον Καναδά και την Αυστραλία και τις Ευρωπαϊκές χώρες, κατά τη δεύτερη. Με τη μετανάστευση αυτή επήλθε και η υιοθέτηση του τρόπου ζωής των χωρών υποδοχής αλλά και η συγκέντρωση στα μεγάλα αστικά κέντρα επέδρασε αρνητικά στη δημογραφική κατάσταση της χώρας.

Χαρακτηριστική για τη χώρας μας είναι και η εσωτερική μετανάστευση με τη συγκέντρωση περίπου του 50% του πληθυσμού στα

δύο μεγάλα αστικά κέντρα Αθηνών και Θεσσαλονίκης που ανέβασε τον αστικό πληθυσμό κατά την περίοδο 1950-1981 από 37% σε 58%, με αντίστοιχη μείωση του ημιαστικού πληθυσμού από 14 σε 12 και του αγροτικού από 49% σε 30%. Συγκεκριμένα για τον αγροτικό πληθυσμό, το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ υπαίθρου και πόλης καθώς και οι γενικότερες συνθήκες ζωής προσδιορίζουν τη διάσταση της αγροτικής εξόδου, που αναζητά στο εσωτερικό της χώρας νέους τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας και κοινωνικής ολοκλήρωσης. Ωστόσο και ο αγροτικός κλήρος θεωρείται βασικό αίτιο αστάθειας της αγροτικής ζωής κάτω από τρεις βασικές αδυναμίες:

- ✓ μικρή έκταση, συνυφασμένη με βραδύτητα αναδασμού,
- ✓ χαμηλό γενικό και τεχνολογικό μορφωτικό επίπεδο,
- ✓ ανεπαρκή ενίσχυση από θεσμικό πλαίσιο.

Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι η έκταση του αγροτικού κλήρου δε συνιστά το μοναδικό παράγοντα εγκατάλειψης του αγροτικού χώρου, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις για μια σύγχρονη γεωργική εκμετάλλευση.

Αποτέλεσμα αυτής της μετακίνησης ήταν η δραματική μείωση του πληθυσμού ορισμένων περιοχών. Οι μόνες περιοχές που διατηρούνται δημογραφικά ακμαίες είναι η Κρήτη και η Θράκη, όπου βέβαια η γεννητικότητα του μουσουλμανικού πληθυσμού υπερβαίνει κατά πολύ αυτή του χριστιανικού.

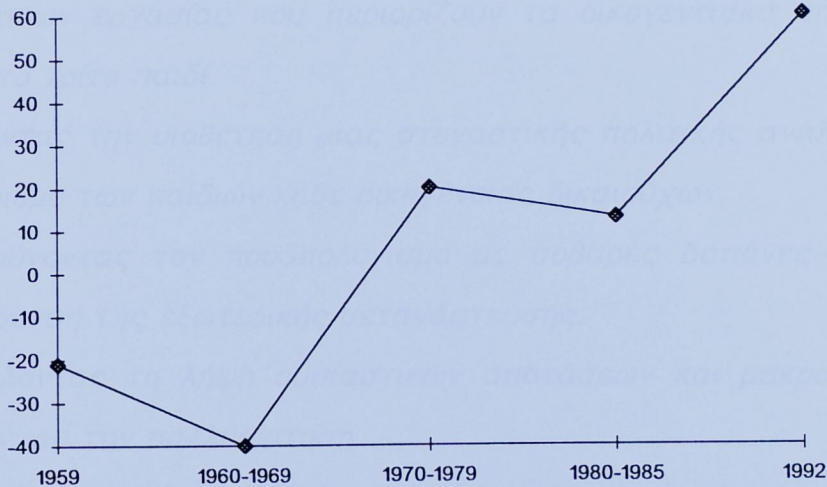
Τα τελευταία χρόνια η χώρα μας μετατρέπεται από χώρα αποστολής εργατικού δυναμικό σε χώρα υποδοχής μεταναστών κυρίως από γειτονικές χώρες. Η μαζική είσοδος αλλοδαπών δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, όπως είναι η ανεργία, αφού η προσφορά φτηνού εργατικού δυναμικού δελεάζει τους Έλληνες εργοδότες. Άμεση επομένως απόρροια είναι η μείωση της γεννητικότητας, σ' ένα τόπο όπου όλα είναι ρευστά και τίποτε βέβαιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

ΕΤΗΣΙΟΙ ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ 1950/1959-1992				
1950	1960-1969	1970-1979	1980-1985	1992
-21	-40	20	13	60

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Ι

ΕΤΗΣΙΟΙ ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΕ
ΧΙΛΙΑΔΕΣ 1950/1959-1992

1.3.3. Η γήρανση του πληθυσμού της χώρας

Είναι γεγονός πως η αλματώδης ανάπτυξη της ομάδας των ηλικιωμένων έχει αρχίσει να προκαλεί στους επιστήμονες ανησυχίες. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στη χώρα μας, μια εξαιρετικά γρήγορη αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων άνω των 65 ετών και ιδιαίτερα των υπερηλίκων συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό, με αποτέλεσμα η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικιακές ομάδες να έχει αλλάξει σημαντικά.

Αντίθετα με την αυξητική τάση της ομάδας των ηλικιωμένων η ηλικιακή ομάδα των παιδιών μειώνεται συνεχώς ενώ ο παραγωγικός πληθυσμός (15-64) συνεχίζει να παραμένει περίπου στα ίδια επίπεδα με μια αυξητική τάξη του μέσου όρους ηλικίας αυτής της ομάδας.

<<Το φαινόμενο της γήρανσης, θα μπορούσε ίσως να εξηγήσει τη

βασικά αντικοινωνική πολιτική που ακολούθησαν οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις, μια μαλθουσιανή δημογραφική πολιτική. Κι αυτό:

1. Περιορίζοντας σε μικρό αριθμό εργαζομένων τα πενιχρά οικογενειακά επιδόματα, τα οποία επιβαρύνουν τους ίδιους τους εργαζόμενους, ενώ η αναπαραγωγή του πληθυσμού αφορά το κοινωνικό σύνολο.
2. Διατηρώντας το αντιγεννητικό καθεστώς των συλλογικών συμβάσεων εργασίας που περιορίζουν τα οικογενειακά επιδόματα μέχρι το τρίτο παιδί.
3. Αγνοώντας την υιοθέτηση μιας στεγαστικής πολιτικής ανάλογης με τον αριθμό των παιδιών κάθε οικογένειας δικαιούχων.
4. Επιβαρύνοντας τον προϋπολογισμό με σοβαρές δαπάνες για την ενθάρρυνση της εξωτερικής μετανάστευσης.
5. Αναβάλλοντας τη λήψη ουσιαστικών αποτάσεων και μακροχρόνιων μέτρων για την παλλινόστηση.
6. Υιοθετώντας από το 1961 ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, που "δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί στα ασφάλιση συντάξεων". Είναι ένα απλό βοήθημα που μόλις καλύπτει τα μικροέξοδα των αγροτών, χωρίς καμία σχέση με τις πραγματικές ανάγκες της μέχρι τα τελευταία χρόνια πολύτεκνης αγροτικής οικογένειας.
7. Διατηρώντας για τους αγρότες χαμηλό γενικό και τεχνολογικό μορφωτικό επίπεδο.
8. Αδυνατώντας να εδραιώσει μια εξελισσόμενη συνεταιριστική οργάνωση και να καταρτίσει έμπειρα στελέχη>> (Πολύζος Ν., 1981).

Ωστόσο, σήμερα η βελτίωση των υπηρεσιών παροχής υγειονομικής περίθαλψης στο σύνολο του πληθυσμού, σε πρωτοβάθμιο, δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο επίπεδο, η ευκολότερη πρόσβαση σ' αυτές τις υπηρεσίες και η πρόοδος της ιατρικής επιστήμης και της τεχνολογίας συντέλεσαν στη μείωση της θνησιμότητας του πληθυσμού που παράλληλα με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, ως

αποτέλεσμα της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της χώρας, συνέβαλαν στην επιμήκυνση του προσδόκιμου χρόνου ζωής των Ελλήνων κατατάσσοντάς τους ανάμεσα στους μακροβιότερους λαούς.

Η επιμήκυνση της προσδοκώμενης ζωής είναι απόρροια του συνδυασμού μιας σειράς παραγόντων που σχετίζονται με τη διατροφή, την άσκηση, την ιατρική συμβουλή, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του ατόμου, την τεχνολογική πρόοδο και την εξέλιξη της ιατρικής και τη γενικότερη κοινωνική πρόοδο.

Τα τελευταία, ωστόσο, 20 χρόνια, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρώπη, τα τροχαία ατυχήματα στην Ελλάδα γνωρίζουν σημαντική αύξηση, πλήττοντας ιδιαίτερα τους νέους: <<Έτσι η κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών κατανομή του πληθυσμού σε παιδικές ηλικίες (0-14), παραγωγικές ηλικίες (15-64) και γεροντικές (65-...) δείχνει ότι ο πληθυσμός της Ελλάδας παρουσιάζει βαθμιαία γήρανση σ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο (1950-1991) με αύξηση του γεροντικού πληθυσμού από 7% σε 14,2%, με μείωση του παιδικού πληθυσμού από 28% σε 18,4% και με μικρή αύξηση του παραγωγικού πληθυσμού από 65% σε 67,3%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το έτος 1995 είναι 15,58 για τις ηλικίες άνω των 65, 16,84 για τις ηλικίες 0-14 και 67,57 για τις ηλικίες 15-64>> (Γλυτσός Ν., 1988).

ΠΙΝΑΚΑΣ IV

ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (%) (1993-ΕΥΡΩΠΗ 12)			
Χώρα	0-19 ετών	20-59 ετών	60 ετών και άνω
Βέλγιο	24,3	54,6	21,1
Δανία	23,8	56,1	20,1
Γερμανία	21,5	58,1	20,4
Ελλάδα	24,6	54,6	20,8
Ισπανία	26,5	53,9	19,6
Γαλλία	26,8	53,5	19,7
Ιρλανδία	34,9	49,8	15,3
Ιταλία	22,6	56,1	21,3
Λουξεμβούργο	23,3	57,5	19,2
Ολλανδία	24,6	57,8	17,6
Πορτογαλία	27,1	53,1	19,5
Ηνωμ. Βασίλειο	-	-	-

1.3.4. Μείωση γαμηλιότητας

Γενικά μπορεί να παρατηρηθεί ότι η μείωση της σημαντικότητας του θεσμού της οικογένειας και η αδυναμία προσαρμογής στο νέο τρόπο ζωής δημιουργούν ισχυρές τάσεις μείωσης της γεννητικότητας. Έτσι θεωρείται ότι η μείωση της γαμηλιότητας τα τελευταία χρόνια συμβάλλει στη μείωση της γεννητικότητας.

Συγκεκριμένα οι προσερχόμενοι για την τελετή γάμου, την τελευταία τριετία, είναι κατά 1-2 μήνες "γηραιότεροι" αυτών της προηγούμενης χρονιάς, ενώ ο αριθμός των διαζυγίων έχει διπλασιαστεί. Το 1975, η γαμηλιότητα, η αναλογία δηλαδή των γάμων προς 1.000 κατοίκους, ανήρχετο σε 8,4%. Το ποσοστό αυτό, συγκρινόμενο με το προπολεμικό που κυμαινόταν γύρω στο 6-7%, είναι σήμερα υψηλότερο. Κατά τα τελευταία, ωστόσο, έτη παρουσιάζει σχετική μείωση. <<Το επίπεδο όμως της γεννητικότητας δεν υφίσταται άμεση σοβαρή επίδραση από τη διακύμανση της γαμηλιότητας. Αντίθετα, παίζει σπουδαίο ρόλο ποσοτικά και ποιοτικά το ύψος της ηλικίας εκείνων που παντρεύονται. Ποσοτικά, γιατί όσο νεότεροι είναι οι νεόνυμφοι τόσο μεγαλύτερη είναι η χρονική διάρκεια και η δυνατότητα τεκνοποιίας. Ποιοτικά, γιατί, όπως υποστηρίζεται μετά από ορισμένες έρευνες, τα παιδιά που γεννιούνται από νέους γονείς, φαίνεται να είναι βιολογικά ισχυρότερα>>.

Με βάση τη διάκριση κατά περιοχές, η γαμηλιότητα του αγροτικού πληθυσμού (1975) κάτω των 30 ετών, εμφανίζεται επίσης ευνοϊκότερη συγκριτικά με τις αστικές περιοχές:

	Γάμοι	Αναλογία
• αστικές περιοχές	39.657	8,4%
• ημιαστικές και αγροτικές	25.586	9,1%

Κατά γενική διαπίστωση, η αναλογία έγγαμων γυναικών τελεί σε αντίστροφη σχέση με την οικονομική κατάσταση μιας χώρας ή μιας γεωγραφικής περιοχής>>. (Πολύζος Ν., 1981).

Σε όλα τα παραπάνω σημαντικό ρόλο παίζει και η διάδοση ορισμένων ασθενειών (π.χ. AIDS), η χρήση των ναρκωτικών που επιτείνουν την ψυχική και σωματική αδυναμία για τεκνοποιία, καθώς και η διάδοση νέων κοινωνικών ηθών, που τείνουν να λάβουν μια ομοιόμορφη κατανομή στο χώρο των αναπτυγμένων χωρών συμβάλλοντας έστω και κατά μικρό ποσοστό, στη μείωση της γονιμότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ V

Διάρκεια γάμου	Σύνολο Total	Ηλικία της μητέρας — Mother's age										Duration of marriage
		Κάτω των 15 Under 15	15 – 19	20 – 24	25 – 29	30 – 34	35 – 39	40 – 44	45 – 49	50 και άνω 50 and over	Δε δηλώθηκε ηλικία Not declared	
1996	97.428	44	3.754	21.909	36.624	24.621	8.892	1.419	144	21	—	1996
Κάτω του ενός έτους	19.111	27	2.094	6.968	6.203	2.770	911	125	12	1	—	Under 1 year
1 έτους	15.151	13	895	4.947	6.105	2.440	640	104	6	1	—	1 year
2 ετών	12.186	1	393	3.388	5.110	2.520	670	97	4	3	—	2 years
3 "	9.937	—	159	2.448	4.256	2.349	635	78	11	1	—	3 "
4 "	8.872	—	95	1.760	3.814	2.428	680	89	6	—	—	4 "
5 "	7.353	—	27	1.099	3.378	2.188	575	75	11	—	—	5 "
6 "	5.869	—	13	633	2.502	2.101	542	68	9	1	—	6 "
7 "	3.971	—	2	273	1.656	1.501	476	54	8	1	—	7 "
8 "	3.087	—	—	129	1.206	1.234	455	57	4	2	—	8 "
9 "	2.604	—	—	60	914	1.158	421	44	7	—	—	9 "
10 – 14 "	6.447	—	—	31	1.273	3.211	1.678	234	17	3	—	10 – 14 "
15 – 19 "	1.915	—	—	—	29	583	1.029	247	21	6	—	15 – 19 "
20 ετών και άνω	281	—	—	—	—	6	116	133	24	2	—	20 years and over
Δε δηλώθηκε	644	3	76	173	178	132	64	14	4	—	—	Not declared
1997	98.506	27	3.604	20.846	36.268	26.597	9.384	1.602	154	24	—	1997
Κάτω του ενός έτους	18.274	21	1.946	6.444	5.956	2.804	945	148	10	—	—	Under 1 year
1 έτους	14.756	4	896	4.746	5.712	2.601	678	110	7	2	—	1 year
2 ετών	12.866	2	410	3.398	5.373	2.829	730	109	11	4	—	2 years
3 "	10.786	—	154	2.364	4.630	2.789	724	102	19	4	—	3 "
4 "	8.775	—	69	1.632	3.814	2.479	658	114	9	—	—	4 "
5 "	7.380	—	39	1.014	3.092	2.500	629	92	14	—	—	5 "
6 "	6.077	—	21	633	2.553	2.187	587	89	7	—	—	6 "
7 "	4.673	—	6	296	1.838	1.875	576	78	4	—	—	7 "
8 "	3.162	—	—	130	1.144	1.343	488	53	3	1	—	8 "
9 "	2.476	—	—	49	851	1.072	447	51	6	—	—	9 "
10 – 14 "	6.688	—	—	35	1.161	3.424	1.791	256	16	5	—	10 – 14 "
15 – 19 "	1.856	—	—	—	28	579	977	243	27	2	—	15 – 19 "
20 ετών και άνω	288	—	—	—	—	10	107	146	20	5	—	20 years and over
Δε δηλώθηκε	449	—	63	105	116	105	47	11	1	1	—	Not declared

1.3.5. Θνησιμότητα

Η από διακόσια χρόνια χωρίς προηγούμενο ραγδαία αύξηση του πληθυσμού, δεν είναι, όπως πιστεύεται, έργο αυξανόμενης γεννητικότητας, αλλά αποτέλεσμα ενός συνεχή αγώνα του ανθρώπου ενάντια στον πρόωρο θάνατο, χάρη στην επιστημονική και τεχνική πρόοδο. Παράλληλα όμως με την πτώση της θνησιμότητας, η πρόοδος αυτή γίνεται και δημιουργός υπερθνησιμότητας. Τα αίτια του φαινομένου

αυτού χαρακτηρίζονται σαν **εξωγενή** και **εσωγενή**, χωρίς να είναι εύκολο να διαχωριστούν απόλυτα.

Στα εξωγενή αίτια κατατάσσονται: το περιβάλλον, η διατροφή, οι συνθήκες διαβίωσης, η ηλικία, το φύλο και η μόλυνση της ατμόσφαιρας.

Οι βιολογικοί παράγοντες, ηλικία και φύλο, κατέχουν σημαντική θέση. Παρά το γεγονός ότι στον κόσμο έρχονται περίπου 105 άνδρες στις 100 γυναίκες, στην εφηβική ηλικία τα δύο φύλα ισορροπούν, προς το τέλος δε της ζωής υπερέχουν σε μακροβιότητα οι γυναίκες. Η ποσοτική ανισορροπία μεταξύ των δύο φύλλων επηρεάζεται τόσο από βιολογικά αίτια, από τη γέννηση ως την εφηβική ηλικία, όσο και από κοινωνικά αίτια. Αυτά διατηρούν υψηλότερη τη θνησιμότητα των ανδρών ανάλογα με τη θέση στο επάγγελμα και τον τρόπο διαβίωσης (π.χ.: υψηλή θνησιμότητα στα βαριά και ανθυγιεινά επαγγέλματα, χαμηλότερο ποσοστό στα ελεύθερα).

Η θνησιμότητα όμως επηρεάζεται και από τις κατά ομάδες ηλικιών διάρθρωσης του πληθυσμού, χωρίς διάκριση φύλου. Η πληθυσμιακή γήρανση αυξάνει την ομάδα των ηλικιωμένων που καταγράφει το μεγαλύτερο ποσοστό θνησιμότητας, λόγω της μεγαλύτερης ευαισθησίας τους προς τα βιολογικά και μη γεγονότα: υποσιτισμό, αρρώστια, κ.λπ.

Σχετικά με τις περιβαλλοντικές συνθήκες δε διαδροματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην Ελλάδα, σε σύγκριση τουλάχιστον με εκείνες των βιομηχανικών χωρών, αν και η κατάσταση στον τομέα αυτό εξελίσσεται ραγδαία. Στη χώρα μας παρουσιάζεται αυξημένη νοσηρότητα στις βιομηχανικές περιοχές, π.χ. στην περιοχή της Ελευσίνας. Αλλά και στην Αθήνα, το νέφος δε θα αργήσει να επηρεάζει τα στατιστικά δεδομένα, τις γεννήσεις και τους θανάτους.

Όσον αφορά τα εσωγενή αίτια, εδώ, κατατάσσονται ασθένειες από τις οποίες νοσεί ο σύγχρονος άνθρωπος.

Αρχικά, αξίζει να αναφερθεί ότι, <<η ανισότητα μπρος στο θάνατο>>, είναι συνυφασμένη με πολλούς παράγοντες:

- κοινωνικοοικονομικές συνθήκες,
- υγειονομική οργάνωση,
- ποσοτική και ποιοτική επάρκεια υγειονομικού προσωπικού και εξοπλισμού,
- προληπτική ιατρική και εκλαϊκευση των γνώσεων,
- καθολικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Σ' όλους τους παραπάνω τομείς, οι ελλείψεις στην Ελλάδα είναι σοβαρές. Η πρόσφατη έξαρση της θνησιμότητας κατά τη δεκαετία 1961-1971 κατά 20%, σε αντίθεση με τη συνεχή μεταπολεμική της πτώση, μας οδηγεί στη συστηματικότερη αναζήτηση των αιτιών που την τροφοδοτούν. Την ανάγκη αυτή κάνουν επιτακτικότερη παλιοί και νέοι συντελεστές της πρόωρης θνησιμότητας.

<<Η βρεφική θνησιμότητα, παρά τη μεγάλη της μεταπολεμική μείωση, συγκρινόμενη με τις ευρωπαϊκές χώρες, έρχεται στην 11η σειρά, με ποσοστό 19 θανάτους στα 1.000 παιδιά, που γεννιούνται>> (Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών, 1985). Η βρεφική υπερθνησιμότητα της επαρχίας οφείλεται στην ανεπάρκεια της υγειονομικής οργάνωσης για την προστασία της μητέρας και των βρεφών και ιδιαίτερα στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο της Ελληνίδας αγρότισσας.

Η προπολεμική θνησιμότητα λόγω υποσιτισμού τείνει να εξαφανιστεί. Η σημερινή, στους άνω των 50 ετών ενηλίκους, οφείλεται κυρίως στις καρδιοπάθειες, στον καρκίνο, στις ασθένειες που συνδέονται με τη διατροφή, στον αλκοολισμό και γενικά στις σύγχρονες συνθήκες ζωής. Γενικά ένας στους δύο θανάτους προκαλείται από τα παραπάνω αίτια. Η ανισότητα μπρος το θάνατο χαρακτηρίζεται σαν μια από τις μεγαλύτερες αδικίες που γνωρίζει το ανθρώπινο γένος. Έχει σαν σύνδροφο τόσο την εισοδηματική ανισότητα όσο και την άνιση κατανομή της πρόνοιας και της περίθαλψης.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI

Ηλικία του θανόντος	Θανόντες — Deceased						Age of the deceased
	Σύνολο Total		Άρρενες Males		Θήλειες Females		
	1996	1997	1996	1997	1996	1997	
Σύνολο	100.740	99.738	53.253	52.548	47.487	47.190	Total
Κατω του 1 έτους	730	657	407	354	323	303	Under 1 year
1 έτους	39	45	24	27	15	18	1 year
2 ετών	28	29	14	16	14	13	2 years
3 "	27	25	18	15	9	10	3 "
4 "	26	24	16	15	10	9	4 "
5 - 9 "	90	96	47	55	43	41	5 - 9 "
10 - 14 "	143	124	87	72	56	52	10 - 14 "
15 - 19 "	385	385	292	281	93	104	15 - 19 "
20 - 24 "	596	583	455	456	141	127	20 - 24 "
25 - 29 "	652	640	514	504	138	136	25 - 29 "
30 - 34 "	692	665	514	487	178	178	30 - 34 "
35 - 39 "	878	829	607	605	271	224	35 - 39 "
40 - 44 "	1.157	1.161	811	778	346	383	40 - 44 "
45 - 49 "	1.702	1.676	1.160	1.162	542	514	45 - 49 "
50 - 54 "	2.259	2.437	1.560	1.720	699	717	50 - 54 "
55 - 59 "	3.728	3.498	2.568	2.398	1.160	1.100	55 - 59 "
60 - 64 "	6.134	5.791	4.111	3.895	2.023	1.896	60 - 64 "
65 - 69 "	9.771	9.363	6.348	5.956	3.423	3.407	65 - 69 "
70 - 74 "	11.568	12.358	6.687	7.214	4.881	5.144	70 - 74 "
75 - 79 "	14.218	13.750	7.198	7.149	7.020	6.601	75 - 79 "
80 - 84 "	18.877	18.219	8.740	8.326	10.137	9.893	80 - 84 "
85 ετών και άνω	27.040	27.383	11.075	11.063	15.965	16.320	85 years and over
Δε δηλώθηκε ηλικία	—	—	—	—	—	—	Not declared age

1.3.6. Έξοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας.

Η εκτός του σπιτιού πλήρης επαγγελματική απασχόληση μιας γυναίκας αντιπροσωπεύεται έναν από τους ουσιαστικούς ανασταλτικούς παράγοντες για την απόκτηση παιδιού. Η επίδραση όμως αυτή ποικίλλει ανάλογα με το είδος, τις συνθήκες απασχόλησης, την επαγγελματική κατάρτιση της μητέρας, τη δυνατότητα φύλαξης των παιδιών, τον αριθμό και την ηλικία των παιδιών.

Η πολιτική της ισότητας των δυο φύλων ενθάρρυνε ψυχολογικά τη γυναίκα να αναλάβει μια αμειβόμενη εργασία, να ικανοποιεί ατομικές δραστηριότητες που χάρη στην επιστημονική και τεχνική πρόοδο κατέστησαν περισσότερο εφικτές. Κατά συνέπεια για τις περισσότερες Ελληνίδες γυναίκες, πρωταρχικός σκοπός και στόχος της ζωής τους,

αποτελεί η επαγγελματική καταξίωση και επιτυχία. Αφιερώνουν αρκετό χρόνο στη δουλειά τους κι όταν έχουν ελεύθερο χρόνο, αν δεν ασχολούνται πάλι με θέματα επαγγελματικά, τον αφήνουν να <<περνά ανεκμετάλλευτο>>. Για τις εργαζόμενες γυναίκες, ο θεσμός της οικογένειας βρίσκεται στο απώτερο μέλλον, κάπου πολύ μακριά.

Υπάρχει, ωστόσο, και η κατηγορία των γυναικών που εργάζονται κι έχουν και οικογένεια. Εδώ, παρατηρείται το θλιβερό φαινόμενο οι οικογένειες αυτές να απαρτίζονται το πολύ από 2 παιδιά. Η εργαζόμενη μητέρα διαθέτει ελάχιστο χρόνο που μπορεί να αφιερώσει στα παιδιά της. Οι υποχρεώσεις που έχει εκτός σπιτιού, δεν της επιτρέπουν να διαδραματίσει το ρόλο της μητέρας και της συζύγου όπως πρέπει. Βιώνοντας, επομένως, τέτοιες καταστάσεις οι νέες γενιές κρίνουν σκόπιμο πως για να τα βγάλουν πέρα επαγγελματικά επιβάλλεται να έχουν λίγα παιδιά και μερικές φορές και καθόλου.

Οπωσδήποτε, η πτώση της γονιμότητας οφείλεται ουσιαστικά σε αναπότρεπτες κοινωνικές αλλαγές, ιδιαίτερα εκείνες που άλλαξαν την οικονομική θέση της γυναίκας, διευκόλυναν την πρόσβαση στα αντισυλληπτικά και γενίκευσαν τη χρήση τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε η γεννητικότητα να μη μπορεί να ξαναβρεί τα προ της τελευταίας τριακονταετίας επίπεδα.

2. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

2.1. Επιπτώσεις της εσωτερικής μετανάστευσης

2.1.1. Άνιση δημογραφική συμπεριφορά

Η μαζική αγροτική έξοδος που μετατρέπεται βασικά σε συγκέντρωση πληθυσμού στην Αθήνα, πέρα από το πρόβλημα της καθολικής πια ερήμωσης της υπαίθρου που δημιουργεί, είναι μια βασική αιτία της έκτασης που παίρνουν σήμερα τα δημογραφικά φαινόμενα: η υπογεννητικότητα και η πληθυσμιακή γήρανση.

<<Είναι χαρακτηριστική η μείωση του ημιαστικού και αγροτικού πληθυσμού σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά κατά τη δεκαετία 1961-71: από 57% σε 47%, 660.000 κάτοικοι υπαίθρου λιγότεροι, αν δεχτούμε ότι τα ημιαστικά κέντρα της χώρας παρομοιάζονται περισσότερο προς τα χωριά παρά προς τις πόλεις. Οι 145 κωμοπόλεις και μικρές πόλεις, που είναι το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο της επαρχίας, καταρρέουν. Ακόμα και μεσαία και μεγάλα αστικά κέντρα παρουσιάζουν στάσιμο ή ελάχιστα αυξανόμενο πληθυσμό κατά την περίοδο αυτή, κι αυτό σε όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα:

- στην Κρήτη: το Ρέθυμνο
- στην Ήπειρο: η Πρέβεζα
- στην Θεσσαλία: ο Τύρναβος
- στα νησιά του Αιγαίου: η Μυτιλήνη και η Ερμούπολη
- στη Στερεά Ελλάδα: το Αγρίνιο, η Θήβα και το Μεσσολόγγι
- στην Πελοπόννησο: η Καλαμάτα, ο Πύργος, η Αμαλιάδα, η Σπάρτη
- στη Μακεδονία και Θράκη: οι Σέρρες, η Δράμα, η Κατερίνη, η Κομοτηνή, τα Γιαννιτσά, η Έδεσσα, η Φλώρινα, η Ορεστιάδα και το Κιλκίς.

Όταν κατά συνέπεια γίνεται λόγος για αστικοποίηση, πρέπει να γνωρίζουμε ότι δεν είναι μια ομοιόμορφη μετακίνηση και συγκέντρωση πληθυσμού στο χώρο, αλλά βασικά μια διαδικασία που καταλήγει να

ωφελεί μόνο ορισμένα αστικά κέντρα>> (Πολύζος Ν., 1981).

Ωστόσο ο πληθυσμός της πρωτεύουσας, όπως και ο πληθυσμός των άλλων μεγάλων αστικών κέντρων, έπαψε κατά τα τελευταία έτη να αναπαράγεται, δηλαδή ο μέσος αριθμός παιδιών κατά γυναίκα έπεσε κάτω από τον οριακό δείκτη 2,1.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII

Γεωγραφική κατανομή του δείκτη γεννητικότητας 19961-71
(μέσος αριθμός παιδιών κατά γυναίκα 15-49 ετών)

γεωγραφικό διαμέρισμα	1961	1971	διαφορά %
Περιφέρεια Πρωτεύουσας	1,82	2,12	+ 16,3
Υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα	2,65	2,56	- 3,2
Πελοπόννησος	2,69	2,46	- 8,6
Νησιά Ιονίου	2,42	2,19	- 9,5
Ήπειρος	2,92	2,17	- 22,6
Θεσσαλία	2,46	2,34	- 4,6
Μακεδονία	2,52	2,21	- 12,3
Θράκη	3,12	2,47	- 20,7
Νησιά Αιγαίου	2,42	2,37	- 2,2
Κρήτη	2,45	2,67	+ 8,8
Σύνολο	2,40	2,29	- 4,8

2.1.2. Άνιση αστικοποίηση

Αναμφίβολα, αν η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα φαίνεται να αρχίζει τελευταία να υποχωρεί σε ορισμένες βιομηχανικές χώρες (ΗΠΑ, Γαλλία, Δ. Γερμανία, Βέλγιο), το γεγονός αυτό δεν παύει να είναι καθοριστικό στην Ελλάδα. <<Η οικονομική ύφεση της αρχής της δεκαετίας του '70, από τη μιά ανέκοψε την εξωτερική μετανάστευση μετατρέποντάς τη σε εσωτερική, από την άλλη ενίσχυσε την αστικοποίηση μέσω της παλιννόστησης, μια και περιορισμένος αριθμός επαναπατριζόμενων εγκαθίσταται στον τόπο καταγωγής τους>> (Πολύζος Ν., 1981).

Ωστόσο με την εσωτερική μετακίνηση συμβαίνει ότι και με την εξωτερική. Η επαρχία τιμωρείται, χάνει τα πιο δραστήρια στοιχεία της, συχνά και τα πιο επιχειρηματικά. Δεν στερείται μόνο σοβαρών κρατικών

επενδύσεων προς όφελος των μεγάλων πόλεων, αλλά γίνεται φτωχότερη στερούμενη της εργασίας των νέων.

Εξάλλου, η άνιση αστικοποίηση και υπερσυγκέντρωση ανθρώπων και δραστηριοτήτων, παράλληλα με την υπερπροσφορά που παρατηρείται σε ορισμένα επαγγέλματα, όπως γιατρών, δικηγόρων ή μηχανικών, οδηγεί σε πτώση της παραγωγικότητας και σε πληθωριστικές υπερκαταναλωτικές τάσεις. Οι συνέπειες ενός υπερβολικά διογκωμένου τριτογενή αστικού τομέα απασχόλησης είναι γνωστές.

Η ελληνική ύπαιθρος, λόγω της χαμηλής της πληθυσμιακής πυκνότητας, συγκριτικά με τις βαλκανικές χώρες αλλά και με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λόγω της εγκατάλειψης γεωργικών εκτάσεων και γήρανσης του οικονομικά ενεργού της πληθυσμού, εμφανίζει ένα οξύ πρόβλημα περιφερειακής ανάπτυξης.

<<Σύμφωνα με πρόσφατη απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας & Περιβάλλοντος, τα προβλήματα που έχει δημιουργήσει η υπερβολική συγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, οξύνονται βαθμιαία με επιζήμιες επιπτώσεις στο χώρο και την οικονομία. Κι αυτό, με την εγκατάλειψη και φθορά της υπαίθρου και την υποτονική λειτουργία της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής στις άλλες πόλεις, και με το ασφυκτικό αδιέξοδο και την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Γίνεται κατά συνέπεια παραδεκτό, ότι τα πλεονεκτήματα μιας ατομικής κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, προς το εσωτερικό εξουδετερώνει σήμερα η μαζική μετακίνηση, προκαλώντας τα ακόλουθα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα:

- ♦ ανορθολογική κατανομή πληθυσμού και δραστηριοτήτων,
- ♦ υπερσυγκέντρωση οικονομικών, κοινωνικών και εκπολιτιστικών λειτουργιών,
- ♦ υποβάθμιση ποιότητας ζωής.

Για την επαρχία, οι συνέπειες της ανισορροπίας μεταξύ πόλης και υπαίθρου διευρύνονται με την:

- ♦ επιτάχυνση της υπογεννητικότητας και της γήρανσης των μικρών επαρχιακών πόλεων και του αγροτικού πληθυσμού,
- ♦ υποαπασχόληση των ανθρώπων και των οικονομικών πόρων,
- ♦ απώλεια παραγωγικών δυνάμεων>> (Πολύζος Ν., 1981).

Απ' όλα τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι η προοδευτική εγκατάλειψη όχι μόνο άγονων και οριακών οικονομικά επαρχιών, αλλά και δυναμικών πλούσιων αγροτικών περιοχών, μειώνει μακροχρόνια το ρυθμό ανάπτυξης καθώς και το συνολικό εθνικό προϊόν. Δεν πρέπει επίσης να παραγνωρίζεται ότι η εγκατάλειψη ακριτικών περιοχών δημιουργεί αναπόφευκτα εθνικούς κινδύνους, εκεί βέβαια όπου ο γεωπολιτικός χάρτης δεν είναι εντελώς σταθεροποιημένος.

Απάντηση στην άνιση αστικοποίηση είναι μόνο ο χωροταξικός σχεδιασμός, τόσο σε εθνικό όσο σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Είναι ευθύνη της πολιτικής εξουσίας.

2.2. Επιπτώσεις της εξωτερικής μετανάστευσης

Εξαιρετικά σημαντικές οι συνέπειες της εξωτερικής μετανάστευσης, συνδέονται άρρηκτα τόσο με τα βασικά προβλήματα της χώρας προέλευσης όσο και της χώρας προορισμού των μεταναστών. Δύο είναι τα ενδιαφερόμενα σε κάθε χώρα, μέρη: *το κοινωνικό σύνολο και ο μετανάστης*. Τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τη μετανάστευση κατανέμονται άνισα ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα αυτά μέρη. Ιδιαίτερα σημαντικά εμφανίζονται τα μειονεκτήματα για τους μετανάστες και τη χώρα προέλευσής του στην περίπτωση της εξωτερικής μετανάστευσης, όταν η μετακίνηση παίρνει μαζική μορφή.

Τα πιο σημαντικά μειονεκτήματα της εξωτερικής μετανάστευσης, συνοψίζονται στους ακόλουθους τρεις δημογραφικούς συντελεστές:

- την ανισορροπία των φύλων
- τον κατακερματισμό της οικογένειας
- τη δημογραφική γήρανση

Η δυσμενής δημογραφική επίδραση γίνεται ιδιαίτερα αισθητή στην επαρχία από όπου προέρχονται κατά μεγάλη αναλογία οι μετανάστες. Το οικογενειακό ξερίζωμα επηρεάζει την πτώση της γονιμότητας και εξαιτίας της επιταχύνει τη γήρανση του πληθυσμού. <<Κατά τη δεκαετία 1961-71, η αύξηση της αναλογίας της γήρανσης εξαιτίας της εξωτερικής μετανάστευσης, υπολογίζεται σε 1.2% του συνόλου του πληθυσμού, δηλαδή σε πρόσθετο βάρος 106.000 ηλικιωμένων στους ώμους ενός ολιγαριθμότερου ενεργού πληθυσμού και άρα μεγαλύτερης επιβάρυνσης του κόστους εργασίας>> (Γλυτσός Ν., 1988).

Η μετανάστευση δεν αυξάνει τη γήρανση μόνο έμμεσα, ενισχύοντας την υπογεννητικότητα. Ασκεί και άμεση επίδραση στη γήρανση από το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός από τους μετανάστες, των υπερποντίων προπαντός χωρών, παλιννοστούν σε προχωρημένη ηλικία.

Η επίδραση στην άνιση αστικοποίηση και ιδιαίτερα στην πληθυσμιακή υπερσυγκέντρωση στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, είναι μια από τις σημαντικότερες δημογραφικές επιπτώσεις της μετανάστευσης. Οι παλιννοστούντες σπάνια επανέρχονται στην επαρχία που εγκατέλειψαν.

Οι στεγαστικές και επαγγελματικές δυσχέρειες που συναντούν οι επαναπατριζόμενοι στην πόλη, ασκούν αποφασιστική επίδραση για τη μη θεμελίωση οικογένειας. Αναβάλλουν να παντρευτούν και παντρευόμενοι να αποκτήσουν απογόνους. Μετά από μικρό χρονικό διάστημα ζωής στο νέο περιβάλλον, προσφεύγουν πιο συχνά στην αντισύλληψη.

Αναντίρρητα οι συνέπειες τόσο της εξωτερικής όσο και της εσωτερικής μετανάστευσης δρουν καταλυτικά σ' όλους τους τομείς της ατομικής και κοινωνικής ζωής, αποτελώντας τροχοπέδη στη γενικότερη ανάπτυξη και εξέλιξή τους.

2.3. Επιπτώσεις της πληθυσμιακής γήρανσης.

2.3.1. Γεροντική υπερεκπροσώπηση

Στο τέλος περίπου του αιώνα μας 2.000.000 Έλληνες δηλαδή ένας στους πέντε, θα ανήκουν, στη λεγόμενη τρίτη ηλικία, θα είναι άνω των 60 ετών. Κατά συνέπεια αν εξαιρέσουμε τους ηλικιωμένους που διατηρούν ανέπαφη τη νεανική ικμάδα τους και τους νέους που γεννιούνται και πεθαίνουν με γεροντική νοοτροπία, κατά κανόνα, όπως σε κάθε ζώσα ύπαρξη, η βιολογική "ωρίμανση" συνοδεύεται από εξασθενημένες φυσικά και διανοητικές λειτουργίες.

Η γήρανση επιδρά κατά πολλούς τρόπους πάνω στη σκέψη και τη δράση του ατόμου, κι αυτό συνάγεται τόσο από την απαγωγική έρευνα του συλλογισμού, όσο και από την επαγωγική πειραματική έρευνα. Κατά την *a priori* λογική εξέταση, η επίδραση της γήρανσης του πληθυσμού στη γενική νοοτροπία ενεργεί ποικιλότροπα:

- Με βάση την πείρα, αλλά και με λιγότερη τόλμη, οι ηλικιωμένοι στρέφονται με εντονότερη τάση προς την ασφάλεια παρά προς την περιπέτεια.
- Παρά το γεγονός ότι είναι δύσκολο να μετρηθεί, η γεροντική νοοτροπία κυριαρχείται στο σύνολο και ισχυροποιείται:

- 1) από τα μεγαλύτερα κοινωνικά βάρη των ηλικιωμένων,
- 2) από τα υλικά μέσα που διαθέτουν,
- 3) από τις υψηλές θέσεις και προσβάσεις που κατέχουν στην οικονομική και κοινωνική οργάνωση της χώρας,
- 4) από το μεγαλύτερο βάρος τους στο εκλογικό σώμα που οφείλεται στην υπερ εκπροσώπησή τους.

<<Αμείλικτος μάρτυρας της προοδευτικής γήρανσης του εκλογικού σώματος είναι τα στατιστικά δεδομένα:

	<u>Ηλικία</u>	<u>1951</u>	<u>1978</u>
Νέοι	18-39 ετών	34,5%	28,0%
Μεσήλικες	40-59 ετών	35,0%	29,6%
Ηλικιωμένοι	60-79 ετών	20,5%	25,4%
Υπερήλικες	80 ετών και άνω	1,0%	2,4%

Εξαιτίας, επομένως, του παραπάνω φαινομένου σε πολλές χώρες της Ευρώπης, καθώς και στην Ελλάδα, υποστηρίχτηκε το αίτημα για δικαίωμα ψήφου γύρω από το 18ο έτος και που τελικά έγινε δεκτό. Ωστόσο το χάσμα μεταξύ της νέας και της απερχόμενης γενιάς διογκώνεται, επηρεάζεται και εντείνεται από την αυξανόμενη αναλογία των ηλικιωμένων.

Εξάλλου, η αυξανόμενη γήρανση του πληθυσμού ασκεί αρνητική επίδραση στη γαμηλιότητα, είτε γιατί καταλήγει συχνά στη ματαίωση γάμων, είτε γιατί οι γάμοι μεταξύ ατόμων προχωρημένης ηλικίας μειώνουν τις γεννήσεις, αυξάνοντας έτσι με τη σειρά τους το φαύλο κύκλο της γήρανσης>> (Πολύζος Ν., 1981).

2.3.2. Μείωση του εργατικού δυναμικού

Η δημογραφική αυτή παρακμή συνεπάγεται με μείωση του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού και παράλληλα με τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου προκαλεί την ελάττωση εκείνων που απασχολούνται στα επίπονα, ανθυγιεινά ή επικίνδυνα επαγγέλματα (μεταλλεία, λατομεία κ.λπ.) ή στις κοινωνικά απωθητικές εργασίες (νοσοκομειακές ενασχολήσεις κ.λπ.).

<<Με βάση, ωστόσο, δημογραφικές και οικονομικές μελέτες έχει διαπιστωθεί ότι την τελευταία 20ετία παρουσιάζεται μείωση του οικονομικού ενεργού πληθυσμού από 43% που ήταν το 1961 σε 36%>> (Γλυτσός Ν., 1988).

Εκτός από την υπογεννητικότητα και τη μετανάστευση, πρόσθετος παράγοντας της χαμηλής παραγωγικότητας αποτελεί η γήρανση του πληθυσμού. Οι συνέπειες είναι ιδιαίτερα αρνητικές στον τομέα της γεωργίας. Έχει σημειωθεί, στο συγκεκριμένο τομέα, αλλοίωση της κατά ηλικίας σύνθεση του αγροτικού πληθυσμού προς όφελος των απόμαχων της εργασίας. <<Αποτέλεσμα λοιπόν είναι οι γεωργικές εκμεταλεύσεις κατά 48% να βρίσκονται στα χέρια των αγροτών ηλικίας 55 ετών και

πάνω, από τους οποίους οι μισοί περίπου (48%) είναι αγρότισσες>> (Γλυτσός Ν., 1988).

Αναντίρρητα, αντίστοιχο φαινόμενο ποσοτικής και ποιοτικής υποβάθμισης του εργατικού δυναμικού συναντάται και στον τομέα της εμπορικής ναυτιλίας με τον <αφελληνισμό> των πληρωμάτων, την αντικατάσταση των Ελλήνων ναυτικών από ξένους εργαζόμενους. Το φαινόμενο αυτό δεν οφείλεται μόνο στον ανταγωνισμό των χαμηλών απαιτήσεών τους για αμοιβή, αλλά και στην πληθυσμιακή μας συρρίκνωση, ιδιαίτερα του νησιωτικού χώρου, πατροπαράδοτης πηγής μετανάστευσης.

2.3.3. Οικονομικές-κοινωνικές επιπτώσεις της πληθυσμιακής γήρανσης.

Σύμφωνα με τη γενική αντίληψη, η συστηματική αλλοίωση της κατά ηλικίας σύνθεσης του πληθυσμού (μείωση των νέων-αύξηση των ηλικιωμένων) είναι επόμενο να ασκεί ποσοτική και ποιοτική πτωτική επίδραση σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας: πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή παραγωγή, κατανάλωση και διακίνηση των οικονομικών αγαθών.

Κατά συνέπεια ο προϋπολογισμός του Δημοσίου, του ΙΚΑ και των λοιπών ασφαλιστικών οργανισμών συγκλονίζεται ήδη από τις πρόσθετες δαπάνες υγείας και συνταξιοδότησης. Ο υπερδιπλασιασμός των ηλικιωμένων και ο πολλαπλασιασμός της αναλογίας των υπερηλίκων άνω των 85 ετών με την παράλληλη άνοδο των δαπανών της σύγχρονης ιατρικής τεχνολογίας αυξάνουν τις δαπάνες περίθαλψης των ηλικιωμένων, ενώ εξάλλου, η μαζική πρώιμη συνταξιοδότηση επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τις δαπάνες για συντάξεις.

Βραχυχρόνια η πτώση της γεννητικότητας είναι πλεονεκτική για την κοινωνική ασφάλιση, της οποίας η επιβάρυνση ελαττώνεται: λιγότερες άδειες μητρότητας, λιγότερες δαπάνες υγείας για τις μητέρες

και τα βρέφη, λιγότερα οικογενειακά επιδόματα, προπαντός για τις πολύτεκνες οικογένειες.

Μακροχρόνια όμως η πτώση της γεννητικότητας καταλήγει σε πραγματική καταστροφή.

<<Δημογραφική γήρανση σημαίνει μείωση του νεανικού εργατικού δυναμικού και αύξηση της αναλογίας ηλικιωμένων μειώνει κατά συνέπεια την επιχειρηματική δραστηριότητα, τον παραγωγικό μηχανισμό, την ικανότητα για απόκτηση της νέας τεχνολογίας και πρόσφατων γνώσεων. Οι ηλικιωμένοι δεν ευνοούν την αποταμίευση. Την οικονομική τους δραστηριότητα δεν συνοδεύει πάντοτε η βελτίωση της παραγωγικότητας. Αδυνατούν συχνά να προσαρμόζονται όχι μόνο προς τη νέα τεχνολογία, αλλά και προς τη γεωγραφική και επαγγελματική κινητικότητα. Επηρεάζουν γενικά τις επενδύσεις και την επέκταση της οικονομικής ανάπτυξης>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

2.4. Πολιτισμικές επιπτώσεις

2.4.1. Χαλάρωση και σκλήρυνση του κοινωνικού σώματος.

Η δημογραφική εξέλιξη δεν είναι ποτέ ξένη προς τις κοινωνιολογικές μεταβολές και πολύ συχνά είναι συνυφασμένη με αυτές. Στην προκειμένη περίπτωση, οι μεταπολεμικές και κοινωνικές επιπτώσεις είναι το προϊόν της κατάρρευσης των γεννήσεων και της δημογραφικής γήρανσης.

Βασική ερμηνεία της γενικής αυτής χαλάρωσης είναι η αναλγησία, η σκλήρυνση του κοινωνικού σώματος και η υποτίμηση των συνεπειών της δημογραφικής γήρανσης τόσο στα εθνικά όσο και στα διεθνή πλαίσια. Αναμφίβολα η έρευνα σε κάθε σχετική περίπτωση συμβάλλει στην ορθή λύση: στην επιστροφή προς τη νεότητα, στην ενημέρωση πως κάτι καινούριο συμβαίνει σήμερα.

Η ανάπτυξη του υπερκαταναλωτισμού και η απελευθέρωση από τις υποχρεώσεις της οικογένειας επιτείνει τις κοινωνικές αρρώστιες, όπως

είναι τα ναρκωτικά, η εγκληματικότητα, κ.λπ.

Παράλληλα μεγάλο ποσοστό ανδρών και προ παντός γυναικών, με την πάροδο του χρόνου αισθάνονται βαθιά, ανεπανόρθωτη κατά κανόνα ανομολόγητη τη θλίψη λόγω ατεκνίας. Το κεφάλαιο που εξοικονόμησαν με την άρνηση του παιδιού, αναζητούν να τοποθετήσουν σε μια επένδυση κοινωφελή, συχνά συνυφασμένη με την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, τη φύλαξη και κάθε μορφής βοήθεια προς τα παιδιά. Δεν θα ήταν ανθρώπινο να περιοριστούν στο δικαίωμα δωρεάς για την έμμεση αυτή μεταμέλεια, αποστερώντας τη νέα γενιά από τη βοήθεια που τόσο έχει ανάγκη.

2.4.2. Κρίση του θεσμού της οικογένειας.

<<Οι επιπτώσεις της δημογραφικής εξέλιξης και της διάσπασης της οικογένειας δημιουργούν νέα προβλήματα στον τομέα των οικοδομών των μεγάλων αστικών κέντρων με δύο βασικά χαρακτηριστικά:

- τα κέντρα των μεγάλων πόλεων διεκδικούνται σαν κατοικίες από τα άτομα που ζουν μόνα, ενώ,
- τα περίχωρα και προ παντός οι περιαστικές κοινότητες γίνονται το καταφύγιο των οικογενειών με παιδιά.

Η διάσπαση εξάλλου της οικογένειας σε πολλές μορφές νοικοκυριών συνοδεύεται από σημαντικές επιπτώσεις στον τομέα "αγοράς κατοικιών":

- ✓ μέγεθος νοικοκυριών,
- ✓ ανάγκες και ποιότητα κατοικιών,
- ✓ μέγεθος κατοικιών

Γενικά, η ταχεία αστικοποίηση, παράλληλα με την προκαλούμενη μείωση του συνόλου του πληθυσμού και την ερήμωση της υπαίθρου, γίνεται ισχυρός συντελεστής ανόδου του κόστους ζωής, αύξησης των δημοσίων δαπανών, ιδιαίτερα στον τομέα του αυτοκινήτου, βασικής πηγής αύξησης του διοξειδίου του άνθρακα, ρύπανσης της ατμόσφαιρας

και διατήρησης της βρεφικής και παιδικής νοσηρότητας και θνησιμότητας σε υψηλά επίπεδα συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εξάλλου κατά τον L. Roussel, τα τελευταία είκοσι χρόνια, στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική, η οικογένεια υπέστη αλλαγές τις οποίες κανένας, προ του 1965, δεν υποπτευόταν ακόμα ούτε τον προσανατολισμό ούτε τη σπουδαιότητα. Όλες οι δημογραφικές συμπεριφορές, μέσα σε μερικά χρόνια βρέθηκαν έτσι αναστραμμένες>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

Κατα συνέπεια, στις μέρες μας, μελετώντας τις διάφορες δημογραφικές συμπεριφορές, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι βρισκόμαστε εμπρός σε μια αληθινή αλλαγή και ότι έχουν εγκατασταθεί νέα οικογενειακά πρότυπα. Αντικείμενό τους δεν αποτελεί η επιβίωση της ομάδας, αλλά ο ατομικός ευδαιμονισμός. Οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από τα οικογενειακά αυτά πρότυπα, δεν εξαρτώνται πλέον από το θεσμό αλλά υπακούουν στις διάφορες εικόνες που οι σύγχρονοί μας διαμορφώνουν για την ευτυχία τους. Οι χαρακτηριστικές εκδηλώσεις της σύγχρονης οικογένειας είναι <<μια βαθιά επανάσταση των ηθών και ένα είδος υποβάθμισης του μοντερνισμού>>.

2.5. Εθνικές επιπτώσεις

2.5.1. Δημογραφική έκρηξη της Αλβανίας

Είναι αξιοσημείωτο ότι η "λευκή πανώλη", όπως αποκαλεί την γενοκτόνα υπογεννητικότητα ο ιστορικός Pierre Chaunu και σήμερα ακόμα δεν έχει γίνει αποδεκτή από τη γειτονική μας Αλβανία, ούτε από τους μουσουλμάνους των άλλων βαλκανικών χωρών. <<Οι Αλβανοί του γιουγκοσλαβικού Κοσσυφοπεδίου, αντιπροσωπεύουν το 77% του συνόλου του πληθυσμού της περιοχής αυτής, ενώ οι υπόλοιπες εθνικές γιουγκοσλαβικές μειονότητες δεν αντιπροσωπεύουν παρά το υπόλοιπο 23% και μεταξύ αυτών οι Σέρβοι μόνο το 13%. Οι Αλβανόφωνοι είναι

σήμερα 2.000.000 περίπου, ενώ οι Σέρβοι έγιναν μεινότητα με 200.000, οι οποίοι χάνουν τη δημογραφική μάχη>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

<<Αναφορικά με την Ελλάδα, η δημογραφική κατάσταση της γειτονικής Αλβανίας παρουσιάζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

1. Θεωρείται εκρηκτική λόγω του εξαιρετικά υψηλού δείκτη γεννητικά. Είναι υπερδιπλάσια του μέσου δείκτη των χωρών της Ευρώπης: 6,2 παιδιά κατά γυναίκα σε αναπαραγωγική ηλικία, έναντι 1,9 του ευρωπαϊκού δείκτη και 1,5 του Ελληνικού.
2. Με τη σημερινή φυσική αύξηση και την απαγόρευση της μετανάστευσης, ο εντός των αλβανικών συνόρων και ο περιλαμβανόμενος στις γειτονικές χώρες, αλβανικός πληθυσμός θα διπλασιασθεί μετά τα 34 έτη και από 6.000.000 θα πλησιάσει τα 12.000.000 δηλαδή, 40% ανώτερος του υπολογιζόμενου για το 2050 ελληνικού πληθυσμού.
3. Λόγω της νεανικής σύνθεσης του αλβανικού πληθυσμού η Αλβανία παίρνει θέση ανάμεσα στις πιο νέες χώρες της υψηλίου έναντι της πιο γεροντικής στα Βαλκάνια, Ελλάδας.
4. Η δημογραφική πυκνότητα της Αλβανίας, με 140 κατοίκους κατά τετραγωνικό χιλιόμετρο, κατατάσσει τη χώρα αυτή μεταξύ των πιο πυκνοκατοικημένων του βαλκανικού χώρου και ιδίαιτερα έναντι της πιο ελληνικής δημογραφικής πυκνότητας 75 κατοίκων ανά τετραγ. χιλιόμετρο.
5. Ενδεχόμενη φιλελευθεροποίηση της κινητικότητας του αλβανικού πληθυσμού είναι επόμενο να στρέψει προς το Νότο τον μεταναστευτικό προσανατολισμό, συμβατικά ή παράνομα, με αμφίβολη όμως αφομοιωτική προδιάθεση, αν κρίνουμε από τα ιστορικά και σύγχρονα παραδείγματα με κίνδυνο αποικιοποίησης του ελληνικού χώρου>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

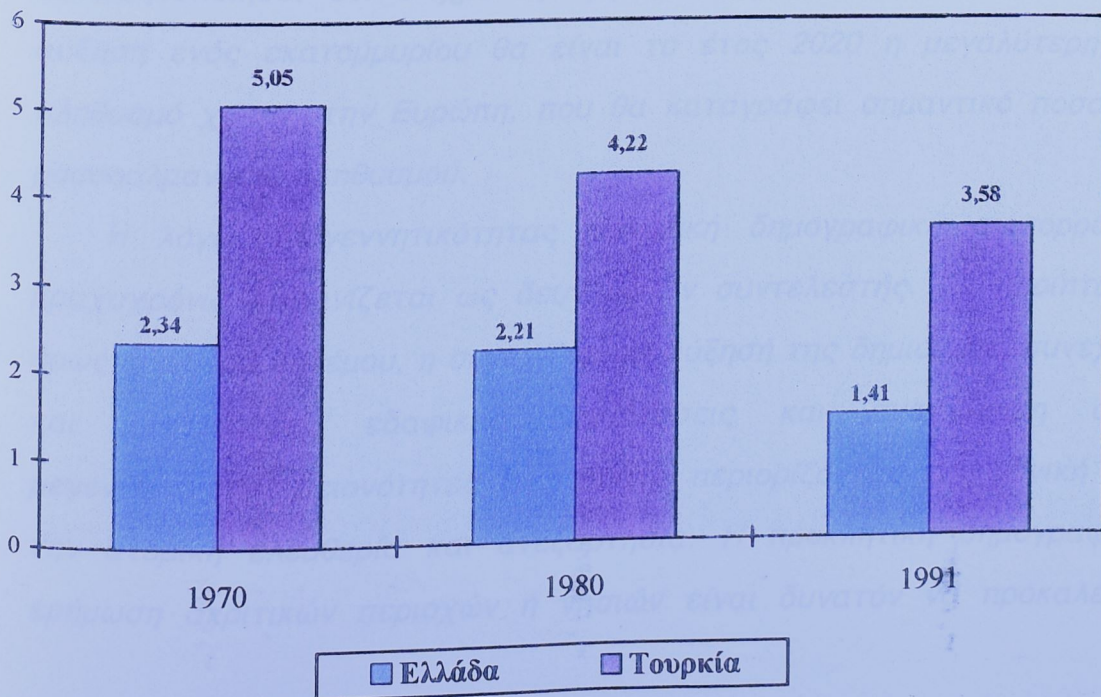
2.5.2. Δημογραφική έκρηξη της Τουρκίας

Η τεράστια δημογραφική διάσταση μεταξύ Ελλάδας και της γειτονικής μας Τουρκίας, τόσο στο σύνολο του πληθυσμού, όσο και στη διάρθρωση του πληθυσμού: 22% νέοι και 14% ηλικιωμένοι στην Ελλάδα έναντι 38% και 7% αντίστοιχα στην Τουρκία, <<ένας υπαρκτός κίνδυνος λόγω της συντριπτικής υπεροχής των γεννήσεων>>, συνιστά την υποδομή του προγράμματος δράσης των γειτόνων μας να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

<<Η Τουρκία, κατά τον Jean-Claude Chesnais, πρέπει να επανέλθει στο ευρωπαϊκό προσκήνιο. Εάν οι πρόσφατες τάσεις της γονιμότητας εξακολουθούν να επιβεβαιώνονται, μετά από 40 χρόνια από σήμερα, θα είναι πιο κατοικημένη από τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ισπανία ενωμένες. Και αν από τώρα μέχρι τότε η αύξηση του επιπέδου ζωής συνεχισθεί στη χώρα με τον ίδιο ρυθμό που καταγράφει από τα μέσα του 1960, η οικονομική δύναμή της στον ορίζοντα του 2025 θα είναι 2,5 φορές ανώτερη από τη δύναμη της σημερινής Δυτικής Γερμανίας>> (Πάλλη-Πετραλιά, 1997).

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΟΛΙΚΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1970-1991

Έτσι, από τα παραπάνω προκύπτει ό,τι, στις εθνικά κρίσιμες περιοχές π.χ. στα νησιά του Αιγαίου, η Τουρκία δημιουργεί άμεσα προβλήματα στην άμυνα της χώρας και μεγάλες δυσχέρειες στην εξωτερική πολιτική. Να σημειωθεί, όπως προαναφέρθηκε, ότι οι επιπτώσεις στα εθνικά προβλήματα επιτείνονται από το παρατηρούμενο έντονο μεταναστευτικό ρεύμα κυρίως προς την περιοχή της πρωτεύουσας.

Στη Θράκη, ωστόσο, άρχισε ήδη να δημιουργείται το αντίθετο πρόβλημα, όπου η σημειούμενη αύξηση γεννητικότητας οφείλεται στη μουσουλμανική μειονότητα. Επισήμως δεν συγκεντρώνονται στοιχεία, αλλά είναι πασιφανές από τη μελέτη της γονιμότητας του πληθυσμού της περιοχής, ότι σύντομα η μουσουλμανική μειονότητα θα γίνει πλειονότητα στην ευαίσθητη αυτή περιοχή.

Μεσοπρόθεσμα θα δημιουργηθεί στις ένοπλες δυνάμεις σοβαρό πρόβλημα, λόγω της μείωσης του αριθμού των στρατευομένων στις καλούμενες κλάσεις. Η αιτούμενη σήμερα μεγαλύτερη μείωση της θητείας θα γίνεται προβληματική. Η στράτευση των γυναικών δεν είναι δυνατόν να αναπληρώσει το κενό.

<<Στις διεθνείς και στις γειτονικές σχέσεις η Τουρκία έχει απόλυτα συνειδητοποιήσει ότι ο χρόνος εργάζεται γι' αυτή. Με την ετήσια αύξηση ενός εκατομμυρίου θα είναι το έτος 2020 η μεγαλύτερη σε πληθυσμό χώρα στην Ευρώπη, που θα καταγράφει σημαντικό ποσοστό μουσουλμανικού πληθυσμού.

Η λόγω υπογεννητικότητας συνολική δημογραφική ανισορροπία βραχυχρόνια εμφανίζεται ως δευτερεύων συντελεστής. Σε περίπτωση όμως κινδύνου πολέμου, η συνεχιζόμενη αύξησή της δημιουργεί συνεχώς και μεγαλύτερες εδαφικές διεκδικήσεις και αναγνώριση στις μεγενθυνόμενες μειονότητες δικαιώματα περιορίζοντας την εθνική και την ατομική ελευθερία και ανεξαρτησία. Η προκλητική δημογραφική ερήμωση ακριτικών περιοχών ή νησιών είναι δυνατόν να προκαλέσει

διεθνείς πιέσεις κατά της Ελλάδας κατηγορούμενης ότι εγκαταλείπει ακαλλιέργητες εκτάσεις, εκτεθειμένες στη διάβρωση, όταν γειτονικές χώρες στερούνται εδαφών για να συντηρήσουν τον πληθυσμό τους>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

Η Ελλάδα είναι χαρακτηριστική ως το υπ' αριθμό ένα κομμάτι στην Ελλάδα και την Ελλάδα ολόκληρη, όπως το κεντρικό, το ασφαλιστικό ή ανατολικό κ.ά. Στη μελέτη τμήμα επίλυσης του μεγάλου αυτού προβλήματος, αναγκαστικά δεν παρουσιάζουν μόνο τα γενικά δεδομένα του αλλά και οι κατά τόπο και χρόνο ιδιομορφίες του. Στη μελέτη αυτήν των δημοφών και επομένως στην ειδική αντιμετώπιση του όλου προβλήματος ιδιαίτερα συμβάλει η γνώση των προβλεπόμενων των πολιτικών και η αντιμετώπιση τους από την Πολιτεία. Όλα αυτά φυσικά γιατί τα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής για τους πολιτικούς είναι η σωστή επιτυχία ή αποτυχία της όλης δημοσιονομικής πολιτικής ενός χώρας, ο δείκτης δημοσίου και ανταποκριτής της κοινής γνώμης στα μέτρα της Πολιτείας για το δημοσιονόμο.

Το 1940 οι πολιτικές οικογένειες με 5 και περισσότερα παιδιά (95.000 οικογένειες) αποτελούσαν το 20% του ελληνικού πληθυσμού, ενώ τώρα αποτελούν μόλις το 1,65 και μόνο αν συμπεριληφθούν και οι οικογένειες με 4 παιδιά (που αποτελούν το 55% των νυν κατά το νόμο πολιτικών) καλύπτονται 2,5% του πληθυσμού μας.

«Ιδιαίτερα π.χ. κατά τα έτη 1967-1987 σημειώνεται δραματική μείωση (και συνεχίζεται ως σήμερα) ιδίως στην καινοτομία και στην παιδική ηλικία καιό 80 έως 85%» (Τσιούτσας Γ', 1990).

Από τις 142.000 πολιτικές οικογένειες σε όλη την Ελλάδα:

- 15.000 είναι στη Σπάρτη
- 26.000 στην Πελοπόννησο
- 10.000 στη Θεσσαλία
- 7.500 στην Ήπειρο
- 20.500 στην Μακεδονία
- 4.000 στη Θράκη

3. ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

3.1. Εισαγωγή

Το δημογραφικό έχει χαρακτηριστεί ως το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα στην Ελλάδα και πηγή πολλών άλλων, όπως το οικονομικό, το ασφαλιστικό, η ανεργία κ.ά. Στη μελέτη τρόπων επίλυσης του μέγιστου αυτού προβλήματος, ενδιαφέρον δεν παρουσιάζουν μόνο τα γενικά δεδομένα του αλλά και οι κατά τόπο και χρόνο ιδιομορφίες του. Στη μελέτη αυτών των ιδιομορφιών και επομένως στην ειδική αντιμετώπιση του όλου προβλήματος ιδιαίτερα συμβάλλει η γνώση των προβλημάτων των πολυτέκνων και η αντιμετώπισή τους από την Πολιτεία. Όλα αυτά φυσικά γιατί τα μέτρα δημογραφικής πολιτικής για τους πολύτεκνους είναι ο δείκτης επιτυχίας ή αποτυχίας της όλης δημογραφικής πολιτικής κάθε χώρας, ο δείκτης ευαισθησίας και ανταπόκρισης της κοινής γνώμης στα μέτρα της Πολιτείας για το δημογραφικό.

Το 1940 οι πολύτεκνες οικογένειες με 5 και περισσότερα παιδιά (165.000 οικογένειες) αποτελούσαν το 20% του ελληνικού πληθυσμού, ενώ τώρα αποτελούν μόλις το 1,85 και μόνο αν συμπεριληφθούν και οι οικογένειες με 4 παιδιά (που αποτελούν το 80% των νυν κατά το νομό πολυτέκνων) καλύπτοντο 8,5% του πληθυσμού μας.

<<Ειδικότερα π.χ. κατά τα έτη 1961-1983 σημειώνεται δραματική μείωση (που συνεχίζεται ως σήμερα) ιδίως αυτών που αποκτούν 4ο και περισσότερα παιδιά κατά 50 έως 85%>> (Τζιαφέτας Γ., 1990).

Από τις 142.000 πολύτεκνες οικογένειες σε όλη την Ελλάδα:

- 48.000 είναι στη Στερεά
- 28.000 στην Πελοπόννησο
- 10.200 στη Θεσσαλία
- 7.500 στην Ήπειρο
- 20.500 στην Μακεδονία
- 4.600 στη Θράκη

- 13.000 στην Κρήτη
- 10.200 στα άλλα νησιά, και ειδικότερα:
 - 3.450 στην Επτάνησο
 - 1.650 στις Κυκλάδες
 - 3.150 στα Δωδεκάνησα
 - 1.950 στο Βόρειο Αιγαίο.

3.2.Κριτική παρουσίαση της Δημογραφικής Πολιτικής για τους πολύτεκνους μέσω της σχετικής νομοθεσίας και διοικητικής πρακτικής.

3.2.1. Κατηγοριοποίηση των Πολυτέκνων με αποσπασματικότητα διατάξεων και μέτρων.

Κάνοντας κανείς μια γρήγορη ανασκόπηση της νομοθεσίας που ισχύει για τους πολύτεκνους, συνάγει το συμπέρασμα ότι συνήθως η πολιτεία λαμβάνει μέτρα κοινωνικής πολιτικής ή πολιτικής σκοπιμότητας και όχι δημογραφικής πολιτικής. Αυτά έχουν δηλαδή σκοπό, είτε να καλύψουν κραυγαλέες ανάγκες των κατά τεκμήριο κοινωνικά ασθενέστερων πολυτέκνων, είτε να προκαλέσουν εντύπωση στην κοινή γνώμη ως μέτρα υπέρ των πολυτέκνων, ενώ πρόκειται για μέτρα υπέρ μιας κατηγορίας πολυτέκνων. Κοινό κριτήριο και των δυο επιλογών είναι προφανώς η βραχυπρόθεσμη οικονομική θεώρηση.

<<Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται αφενός εύλογες πικρίες στους πολυτέκνους, που για το ένα μέρος θεωρούνται πολύτεκνοι ενώ για το άλλο δε θεωρούνται, αφετέρου δε να προκαλείται σύγχυση στην κοινή γνώμη για τη σταθερή και μακροπρόθεσμη βούληση της πολιτείας ως προς τα εξαγγελόμενα δημογραφικά μέτρα, εντυπώσεις που δεν ευνοούν τη δημιουργία κλίματος δημογραφικής ανάκαμψης, και μάλιστα σ' ένα πρόβλημα, όπως το δημογραφικό που βασίζεται κυρίως στις εντυπώσεις και τα αισθήματα των πολιτών>> (Λαμπροπούλου-Δημητριάδου Β., 1991).

3.2.2. Ανακολουθία

Αποτελεί το μελανότερο χαρακτηριστικό της δημογραφικής πολιτικής για τους πολυτέκνους στην Ελλάδα. Τα οποία δημογραφικά κίνητρα πρέπει να έχουν διάρκεια μεγαλύτερη τουλάχιστον αυτής μιας γενεάς για να έχουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Η ανακόλουθη τροποποίησή τους από κάθε επόμενο κυβερνητικό σχήμα ή ακόμη και από το ίδιο στη διάρκεια της θητείας του, καθώς και η εχθρική στάση μιας ελάχιστα νομικά ενημερωμένης και ελάχιστα δημογραφικά ευαισθητοποιημένης δημόσιας Διοίκησης, τορπιλίζουν κάθε παράλληλη προσπάθεια δημιουργίας κλίματος δημογραφικής ανάκαμψης.

3.2.3. Αναποτελεσματικότητα

<<Το μεγαλύτερο πρόβλημα των πολυτέκνων είναι η έλλειψη στέγης και το πρώτο που αναλογίζεται όποιος επιθυμεί μια μεγάλη οικογένεια. Ημίμετρα χαρακτηρίζουν την ακολουθούμενη πολιτική σ' αυτόν τον τομέα, τόσο ως προς τα δικαιούμενα πρόσωπα, όσο και ως προς το ύψος και το είδος των παρεχομένων διευκολύνσεων. Και όμως ενώ το πρόβλημα, οι λύσεις του και το κόστος επίλυσης του είναι συγκεκριμένο, δισεκατομμύρια δαπανώνται για πολύ λιγότερο χρήσιμα πράγματα>> (Λαμπροπούλου-Δημητριάδου Β., 1991).

Από τα παραπάνω, λοιπόν, προβάλλουν οι αδυναμίες του Έλληνα νομοθέτη-δημογράφου. Όσο οι αδυναμίες αυτές δε γίνονται αντιληπτές και όσο δεν υπερισχύει ένας ευαισθητοποιημένος, μακροπρόθεσμος, συνεπής προγραμματισμός, όσα χρήματα κι αν διατεθούν, αμελητέα και σπασμωδικά, η δημογραφική πολιτική θα παραμείνει αναποτελεσματική.

3.3. Προοπτικές Εφαρμογής Ορθής Δημογραφικής Πολιτικής.

3.3.1. Συνταγματικό πλαίσιο.

Το Σύνταγμα ήδη από το 1975, έχει ειδική διάταξη για την προστασία της οικογένειας και ιδίως της πολύτεκνης. Η παράγραφος 2

του άρθρου 21, σχετική με την πολύτεκνη οικογένεια, αποτελεί διάταξη με άμεσα κανονιστικό περιεχόμενο, που δηλαδή δεν κατευθύνει απλά τον κοινό νομοθέτη ή του δίνει μόνο το δικαίωμα να λάβει μέτρα υπερ των πολυτέκνων, αλλά αντίθετα του το επιβάλλει, δηλαδή δίνει δικαίωμα στους πολύτεκνους να επιβάλλουν στον κοινό νομοθέτη, αν είναι δυνατόν σε κάθε νομοθέτημα, σε κάθε διοικητικό μέτρο να λάβει ειδικά μέτρα υπέρ των Πολυτέκνων. Επίσης το Συμβούλιο Επικρατείας, με μια σειρά αποφάσεων αποφάνθηκε ότι η εξυπηρέτηση του ατομικού συμφέροντος των πολυτέκνων αποτελεί εξυπηρέτηση του γενικότερου δημόσιου συμφέροντος, προ του οποίου και αυτή η αρχή της ισότητας των Ελλήνων απέναντι στο νόμο υποχωρεί.

3.3.2. Τοποθέτηση κοινής γνώμης, ΜΜΕ, πνευματικού και πολιτικού κόσμου.

Σύσσωμος ο πνευματικός και πολιτικός κόσμος της χώρας. Η Ακαδημία Αθηνών, η Βουλή, όλα τα κόμματα, τα οποία για πρώτη φορά περιέλαβαν ειδικό προεκλογικό πρόγραμμα για το δημογραφικό και τους Πολύτεκνους και συνέστησαν ειδική Διακομματική Επιτροπή, συμφωνούν για τη σοβαρότητα και την έκταση του δημογραφικού που ομόφωνα χαρακτηρίζεται ως ένα από τα σημαντικότερα εθνικά προβλήματα. Το ίδιο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που η συμβολή τους στη διαφώτιση της κοινής γνώμης είναι ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα αυτό.

3.3.3. Ωρίμανση του Πολυτεκνικού κινήματος.

Για να αντιμετωπιστεί το δημογραφικό πρόβλημα, κρίνεται επιτακτική ανάγκη συνεργασίας των πολυτέκνων σ' όλη τη χώρα, συνειδητοποίηση της σοβαρότητας του έργου τους και δράση. Ορισμένα παραδείγματα της δράσης τους είναι:

1. Αυτοβοήθεια
2. Σεμινάρια και Πανελλήνια Συνέδρια για το Δημογραφικό, για τα δικαιώματα της Οικογένειας και την Ασφάλεια των Παιδιών.
3. Εκπροσώπηση και εμπειρίες από διεθνείς Οργανισμούς Οικογενειών με παράλληλη απορρόφηση κοινοτικών κονδυλίων.
4. Ενημέρωση της κοινής γνώμης και προβολή των αγαθών, ικανοποιήσεων και επιτευγμάτων της πολύτεκνης οικογένειας μέσω των ΜΜΕ και διαφόρων εκδηλώσεων.

3.4. Προτεινόμενα μέτρα για τους Πολύτεκνους.

- <<1. Χορήγηση πολύ ευνοϊκών στεγαστικών δανείων που να ανταποκρίνονται στην πραγματική αξία της κατοικίας και να πληρούν τις στεγαστικές ανάγκες όλων των αστέγων πολύτεκνων.
2. Αγροτική αποκατάσταση αγροτών πολυτέκνων και ιδίως όσων κατοικούν ή προτίθενται να κατοικήσουν σε παραμεθόριες περιοχές.
3. Ειδικά μέτρα για τους Βορειοηπειρώτες, Ποντίους και Τσιγγάνους πολύτεκνους.
4. Παροχή ικανού αριθμού μορίων για πρόσληψη πολυτέκνων στο δημόσιο τομέα και κλιμάκωση ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών.
5. Προτεραιότητα των παιδιών πολυτέκνων σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, πρότυπα σχολεία, φοιτητικές εστίες.
 Διατήρηση του μειωμένου ωραρίου για τις πολύτεκνες μητέρες έως ότου φθάσει και το τελευταίο παιδί τους την ηλικία των 16 χρόνων.
 Συνταξιοδότηση των πολυτέκνων μητέρων στην 15ετία στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, εφόσον το επιθυμούν.
6. Υποτροφίες σε αριστούχους μαθητές και φοιτητές παιδιά πολυτέκνων. Εισαγωγή παιδιών πολυτέκνων στα ΑΕΙ και ΤΕΙ σε ποσοστό 2% επί του αριθμού εισακτέων κατά σειρά επιτυχίας μεταξύ των επιλαχόντων.
7. Ικανή αύξηση του επιδόματος στην πολύτεκνη μητέρα στα επίπεδα

των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

8. Φορολογικές απαλλαγές ίσες με το αφορολόγητο του άγαμου για κάθε μέλος της πολύτεκνης οικογένειας.
9. Μειωμένο εισιτήριο σε όλα τα μέσα συγκοινωνίας εσωτερικού.
10. Μειωμένα τιμολόγια νερού και ηλεκτρικού ρεύματος.
11. Πάγια χρηματοδότηση της ΑΣΠΕ για την πραγματοποίηση του κοινωνικού της έργου και την παροχή υπηρεσιών "πρώτων βοηθειών" σε έκτακτες καταστάσεις πολυτέκνων.

Οποιοδήποτε οικονομικό κόστος δεν είναι μεγάλο για τα παραπάνω μέτρα, σε σύγκριση με το τεράστιο οικονομικό όφελος από τη δημογραφική ανάκαμψη. Εάν ληφθούν αυτά, έστω και τμηματικά, αλλά συστηματικά και με συνέπεια, θα αποτελέσουν τα ζητούμενα ισχυρά δημογραφικά κίνητρα.

Για να δοθούν παιδιά στην Ελλάδα, Ας δώσουμε την Ελλάδα στα παιδιά>>. (Λαμπροπούλου-Δημητριάδου Β., 1991).

4. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

4.1. Γιατί επιβάλλεται η δημογραφική πολιτική στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα δεν ασκεί δημογραφική πολιτική με την έννοια της προγραμματισμένης παρέμβασης στην εξέλιξη των πληθυσμιακών της μεγεθών, αλλά με την έννοια της βασικά αντιπληθυσμιακής πολιτικής που ακολουθεί εδώ και πολλών χρόνια, είτε προβάλλοντας ή μη διαψεύδοντας επίμονες συνειδητές διαστρεβλώσεις, του τύπου: ορεινή και πυκνοκατοικημένη χώρα είναι η Ελλάδα, πώς να ζήσει ο πληθυσμός χωρίς τα μεταναστευτικά εμβάσματα και την εκτόνωση που προκαλεί η μαζική έξοδος στην αγορά εργασίας, αναπόφευκτη η άνιση αστικοποίηση και ο υδροκεφαλισμός.

Άγνοια και σύγχυση επικρατεί σχετικά με το δημογραφικό πρόβλημα. <<Το τίμημα της άγνοιάς μας στον τομέα αυτό συνοψίζεται στα ακόλουθα: Πάνω από 1.000.000 Έλληνες δεν γεννήθηκαν τα μεταπολεμικά χρόνια λόγω υπογεννητικότητας, 1.500.000 γνώρισαν "την ευλογία" της διασποράς, ενώ τουλάχιστον άλλοι τόσοι εγκατέλειψαν την ύπαιθρο για την πρωτεύουσα>> (Πολύζος Ν., 1981).

Κατά συνέπεια, το δημογραφικό πρόβλημα αναγνωρίζεται παντού ως πρωταρχικό, είτε πρόκειται για χώρα που χαρακτηρίζεται από πληθυσμιακό δυναμισμό, είτε από υποπληθυσμό ή στασιμότητα.

<<Έτσι η έννοια της δημογραφικής πολιτικής στηρίζεται στις αρχές της παγκόσμιας διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου όπως διατυπώθηκε το 1948 και εξειδικεύτηκε στην τελική απόφαση της Συνδιάσκεψης του Βουκουρεστίου το 1974, όπου προσδιορίζεται ως <<δικαίωμα των ανθρώπων να αποφασίζουν ελεύθερα με επίγνωση των λόγων της ευθύνης, για τον αριθμό και τη συχνότητα των παιδιών που επιθυμούν να έχουν>> (Πολύζος Ν., 1981).

Με την υιοθέτηση αυτής της αρχής, η έννοια της δημογραφικής πολιτικής προσδιορίζεται ως ένα εναρμονισμένο σύνολο αποφάσεων που

επιδιώκει μακροχρόνιους στόχους ανταποκρινόμενους στις ποσοτικές και ποιοτικές πληθυσμιακές απαιτήσεις της ατομικής και συλλογικής διαβίωσης στα εθνικά και τα διεθνή πλαίσια. Άρα διεκδικεί τη θέση που της ανήκει στο μακροχρόνιο οικονομικό και κοινωνικό προγραμματισμό.

4.2. Στόχοι της ελληνικής δημογραφικής πολιτικής.

<<Συνοπτικά, 4 βασικοί τομείς προδιαγράφουν τους αντίστοιχους στόχους της πολιτικής του πληθυσμού, των μέτρων που θα επιτρέψουν στην Ελληνίδα να ασκεί αυθόρμητα το δικαίωμα να φέρνει στον κόσμο παιδιά, το δικαίωμα της σύλληψης.

Από τα μέσα του 1980 η ραγδαία πτώση των γεννήσεων κάτω του αναγκαίου βίου αντικατάστασης του πληθυσμού επιβάλλει:

1ο στόχο: την ανακοπή της κατάρρευσης των γεννήσεων

Η από το 1987 προσέγγιση των θανάτων και των γεννήσεων, προσδιορίζει σαν συντελεστή της συνεχιζόμενης υπογεννητικότητάς του

2ο στόχο: την αποκατάσταση της ομαλής πληθυσμιακής εξέλιξης της Ελλάδας.

Η μαζική εσωτερική μετακίνηση προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και η μαζική εξωτερική μετανάστευση επιβάλλουν τον

3ο στόχο: την ισορροπημένη μεταναστευτική κίνηση και πληθυσμιακή ενίσχυση των κωμοπόλεων και των μικρών αστικών μέτρων.

Η αθρόα λαθραία είσοδος ξένων μεταναστών είτε απ' ευθείας από χώρες της Ασίας και της Αφρικής είτε μέσω των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφοδιασμένων πρόσφατα με υπηκοότητα των χωρών αυτών προσδιορίζει ως

4ο στόχο: τον ποσοτικό και ποιοτικό έλεγχο της νόμιμης διαμονής εισόδου και απασχόλησης στην Ελλάδα των ξένων εργαζομένων.

Η συσσώρευση των παραπάνω μειονεκτικών μέχρι σήμερα για τη δημογραφική υπόσταση συντελεστών επιβάλλει τον συντονισμένο προσδιορισμό των βασικών στόχων της δημογραφικής πολιτικής και των

κυριοτέρων μέτρων που κρίνονται αναγκαία για την πραγματοποίησή της>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

4.2.1. Ανακοπή κατάρρευσης των γεννήσεων.

Η ανάγκη της ταχείας ανακοπής της πτώσης των γεννήσεων προβάλλει πέντε ειδικούς στόχους απόλυτης προτεραιότητας:

- α) Την έντονη δημογραφική ενημέρωση με όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- β) Την προτεραιότητα του τρίτου παιδιού.
- γ) Την ολοκληρωμένη προστασία της μητρότητας.
- δ) Την αναγνώριση της φορολογικής ισότητας μεταξύ παντρεμένων και ανύπαντρων ζευγαριών και την καθιέρωση ειδικού φορολογικού καθεστώτος για την οικογένεια με βρέφη και μικρά παιδιά.
- ε) Την επιμελημένη φύλαξη των παιδιών.

A. Δημογραφική ενημέρωση.

Πρωταρχική επιδίωξη για την ανάκαμψη της ελληνικής γεννητικότητας είναι η σαφής ενημέρωση της κοινής γνώμης και των υπεύθυνων φορέων και η λήψη ορισμένων μέτρων που θα αποτελέσουν τους πρώτους στόχους της δημογραφικής πολιτικής. Ποίος θα αμφισβητούσε την περίφημη φράση που αποδίνεται στον Auguste Comte: <<Δεν γνωρίζουμε την πληρότητα μιας επιστήμης εφόσον δεν γνωρίζουμε την ιστορία της>>.

Αναντίρρητα, ο ενημερωτής πρέπει να είναι σε θέση να ερμηνεύει ότι η πτώση της γεννητικότητας πέρα από το έσχατο όριο που απαιτείται για την ανανέωση του πληθυσμού μιας χώρας, μιας περιοχής, μιας πόλης, ενός χωριού, συνοδεύεται από σοβαρές οικονομικές, κοινωνικές και υπαρξιακές ακόμα επιπτώσεις για το σύνολο και για κάθε άτομο ξεχωριστά. Η δημογραφική δράση προϋποθέτει βαθειά γνώση πολλών συντελεστών, φαινομενικά ασύνδετων με τη δημογραφία,

εκπαίδευση, ανεργία, υγειονομική οργάνωση, φορολογικό σύστημα, στεγαστικό πρόβλημα κ.λπ.

Ατομικά δικαιώματα, ατομικές ελευθερίες, σχέσεις ανδρών και γυναικών, αγώνας κατά της ανισότητας για τη γενική ευημερία, μια συνεχής και αδιάλειπτης πραγματικής συμμετοχής των ιδίων των ανθρώπων, είναι επιτακτική. Με τη συμμετοχή αυτή μέσα από πολλές ενδιαμέσες ομάδες (οργανώσεις γονέων, διάφορες συνοικιακές ή τοπικές οργανώσεις, μαζικά μέσα επικοινωνίας, κινηματογράφος κ.λπ.), η δημογραφική πληροφόρηση επιβάλλεται να ανασκευάζει συστηματικά κάθε μορφής παραπληροφόρηση, προκατάληψη, αβάσιμα επιχειρήματα, διαστρεβλωμένες θέσεις, αναφορικά με την ποσοτική και ποιοτική διάρθρωση και εξέλιξη του πληθυσμού με βασικό στόχο την ανακοπή της πληθυσμιακής κατάρρευσης.

Η δημογραφική ενημέρωση επιβάλλεται να απευθύνεται σαν έκκληση προς τους υπευθύνους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ώστε να αναλάβουν πρωτοβουλίες για το δημογραφικό πρόβλημα της περιοχής τους <<Υποδειγματικό ξεκίνημα αναφέρεται ότι έγινε από τον δήμαρχο Καβάλας που εγκαινίασε σχετικό πρόγραμμα από την 1-1-1989, διαθέτοντας μηνιαίο οικογενειακό επίδομα 10.000 δρχ. διάρκειας 3 έως 6 μηνών για την απόκτηση τρίτου παιδιού>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

B. Προτεραιότητα στα τρία παιδιά και άνω.

Για τη βοήθεια των οικογενειών πρέπει να σημειωθεί μια πολύ σημαντική παρατήρηση: να μη δίδονται περισσότερα στο πρώτο παιδί, αλλά να μεταφέρεται το μεγαλύτερο μέρος αυτών στο 2ο ή ακόμα στο 3ο και στα επόμενα παιδιά. Κατά συνέπεια, με τον τρόπο αυτό η βοήθεια πηγαίνει αυτόματα προς τις περιοχές που καταβάλλουν προσπάθειες προς όφελος του έθνους. Είναι ταυτόχρονα λιγότερο δαπανηρή και περισσότερο αποτελεσματική.

<<Ο Διευθυντής του Γαλλικού Ινστιτούτου Δημογραφικών Μελετών

Gerard Calot, συνιστά διάφορα μέτρα ενθάρρυνσης των οικογενειών που έχουν ήδη τρία παιδιά και εκείνων που έχουν λιγότερα των τριών. Για την πρώτη περίπτωση συνιστάται ο οικονομικός συμψηφισμός για την ολική ή μερική εγκατάλειψη της εκτός του οίκου απασχόλησης της μητέρας, ενώ για τη δεύτερη κρίνεται προτιμότερο να αντιμετωπίζονται ειδικά προβλήματα: φύλαξη των παιδιών, ανάπτυξη των δυνατοτήτων μερικής απασχόλησης και διάφορες μορφές ελαστικού ωραρίου>> (Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών, 1985).

Δύο λόγοι ουσιαστικοί επιβάλλουν την απόλυτη προτεραιότητα ενίσχυσης για την απόκτηση τριών και άνω παιδιών. Ο πρώτος αναφέρεται στις ιδιαίτερες δυσχέρειες, τόσο οικονομικές όσο και κοινωνικές, που αντιμετωπίζει μια μητέρα για να φέρει στον κόσμο 3ο παιδί. Ο δεύτερος λόγος είναι το γεγονός ότι η οικογένεια που μεγαλώνει πάνω από τρία παιδιά προσφέρει κοινωνικό λειτούργημα γιατί συμψηφίζει την ελλειμματικότητα των άλλων οικογενειών.

Η δαπάνη που θα απαιτηθεί για την πραγματοποίηση του στόχου αυτού αντιπροσωπεύει την πιο αποτελεσματική επένδυση για την επιβίωση του Έθνους.

Στην Επιτροπή του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας για το Δημογραφικό προτάθηκαν τα ακόλουθα:

Να καθιερωθεί ισχυρό οικονομικό κίνητρο για τη γέννηση του 3ου παιδιού. Αυτό μπορεί να έχει μορφή: α)σημαντικής ενίσχυσης κατά τη γέννηση του παιδιού, β)ενός μηνιαίου "εισοδήματος" κατά τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού, με στόχο την αντιμετώπιση των αυξανόμενων εξόδων της οικογένειας, γ)την ενθάρρυνση ενός από τους γονείς να πάρει "γονική άδεια" χωρίς αποδοχές εάν το επιθυμεί και την ηθική ενίσχυση των οικογενειών που αποφασίζουν να απαιτήσουν 3ο παιδί.

Η ισχυρή δημογραφική αποτελεσματικότητα της ενθάρρυνσης του 3ου παιδιού και του συρρικνούμενου αριθμού των πολυτέκνων,

ανταποκρινόμενη ιδιαίτερα στις αρχές της ισότητας και της δικαιοσύνης, συνιστούν τη γενίκευση και την εφαρμογή του μέτρου αυτού άμεσα ή διαδοχικά, σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο, χωρίς διακρίσεις και περιορισμούς.

Η υιοθέτηση της προτεραιότητας του 3ου παιδιού είναι ένα οριακό ενδεικτικό μέτρο. Δε σημαίνει εγκατάλειψη των επιδομάτων για το 1ο και το 2ο παιδί και πολύ περισσότερο για τα άνω των τριών παιδιά, για τις πολύτεκνες οικογένειες. Το κόστος κάθε παιδιού, ανάλογα με τη σειρά γέννησης, την ηλικία και το κοινωνικό περιβάλλον, είναι σήμερα προσδιορίσιμο άμεσα (από τις δαπάνες συντήρησης και εκπαίδευσης) και έμμεσα (λόγω διακοπής της επαγγελματικής δραστηριότητας της μητέρας, ανάλογα με τις περιπτώσεις) και μειώνει σημαντικά το επίπεδο ζωής των οικογενειών. Μια γαλλική έρευνα αποδεικνύει ότι ένα ζευγάρι μεσαίας τάξης όταν εργάζονται και οι δύο, περνάει από τον δείκτη 100 του εισοδήματος στο 60 με τρία παιδιά και 40, αν η γυναίκα παύσει να εργάζεται. Χαμηλότερο αλλά υπολογίσιμο, είναι το κόστος για το πρώτο και για το δεύτερο παιδί και πολύ μεγαλύτερο για τις πολύτεκνες οικογένειες.

<<Αντίθετα προς στην παρούσα κατάσταση των ελληνικών οικογενειακών επιδομάτων, που χαρακτηρίζονται όχι μόνον ασήμαντα, δυσανάλογα από φορέα σε φορέα, αλλά και απεριόριστα, οι σχετικοί κανόνες των ευρωπαϊκών χωρών επιβάλλουν να δίνεται το οικογενειακό επίδομα κατά την περίοδο που το παιδί έχει ανάγκη των γονικών υπηρεσιών, κατά την πρωτοβάθμια π.χ. σχολική περίοδο και όχι κατά την εφηβική ηλικία και την ηλικία σπουδών, οπότε το σύστημα των υποτροφιών είναι το πιο κατάλληλο για μια αξιοκρατική πολιτική.

Η ενιαία επιδοματική πολιτική επιβάλλεται, να γίνει δεκτή, χωρίς καμιά εξαίρεση ή περιορισμό>> (Ακαδημία Αθηνών, 1990).

Γ. Ολοκληρωμένη προστασία της μητρότητας.

Αναμφίβολα, στην Ελλάδα παρουσιάζεται υψηλή προγεννητική θνησιμότητα, που υπολογίζεται σε 158 θανάτους ανά 1000 παιδιά που γεννιούνται ζωντανά. Κατά συνέπεια, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη μιας πιο ολοκληρωμένης και χωρίς εξαίρεση προστασία της μητρότητας πριν και μετά τη γέννηση. Συστηματική υγειονομική περίθαλψη κατά τη διάρκεια της κυοφορίας, κατά τον τοκετό και τον πρώτο μήνα μετά τη γέννηση.

Σύμφωνα με διάφορες δημογραφικές έρευνες, περί γεννητικότητας έχει αποδειχθεί ότι η Ελλάδα βρίσκεται δέκα με δεκαπέντε χρόνια πίσω από τις αναπτυγμένες χώρες στη θνησιμότητα λίγο πριν τον τοκετό, κατά τη διάρκειά του και αμέσως μετά, με κύρια αιτία την έλλειψη σωστής προγεννητικής φροντίδας και ενημέρωσης. Η θνησιμότητα μωρών που γεννιούνται ζωντανά φτάνει το 2%.

Ολοκληρωμένη προστασία της μητρότητας σημαίνει γενίκευση της άδειας μητρότητας 16 εβδομάδες και επέκταση του δικαιώματος αυτού σε 24 εβδομάδες κατά τη γέννηση του 3ου παιδιού, αναγνωρίζοντας τελικά το δικαίωμα γονικής άδειας με αποδοχές σε ένα μέλος του ζευγαριού, διάρκειας 12 μηνών, με υγειονομική και συνταξιοδοτική κάλυψη.

Γενίκευση της υγειονομικής προστασίας της μητρότητας σε όλες τις γυναίκες, όχι μόνο τις εργαζόμενες επιβάλλει η υψηλή ακόμα βρεφική θνησιμότητα παρά τη σημαντική πτώση της κατά την τελευταία 25ετία: 12,4 θάνατοι βρεφών σε 1000 γεννημένα παιδιά το 1985 αντί 40,07% το 1960 και 12,50% το 1986. Με το ποσοστό αυτό βρεφικής θνησιμότητας η Ελλάδα έρχεται δεύτερη μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρώτη είναι η Πορτογαλία με 15,8 και τελευταίες οι Κάτω Χώρες με 6.

<<Η ανάγκη γενίκευσης της ολοκληρωμένης προστασίας της μητρότητας είναι ιδιαίτερα αισθητή στην επαρχία· λόγω του εκεί υψηλού

ποσοστού των αναλφάβητων γυναικών και ανεπαρκούς φροντίδας για το παιδί προτείνονται:

- ✓ Χορήγηση του μειωμένου ωραρίου εργασία και κάλυψη σημαντικού μέρους της δαπάνης για βρεφονηπιακό σταθμό ανάλογα με την εισοδηματική κατάσταση των γονέων.
- ✓ Χορήγηση άδειας απουσίας με αποδοχές για έκτακτες περιπτώσεις.
- ✓ Επέκταση των μέτρων για την προστασία της γυναίκας κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και για ορισμένο χρονικό διάστημα μετά τον τοκετό, έτσι ώστε να μην απασχολείται σε επικίνδυνες εργασίες.

Ολοκληρωμένη διαδικασία προστασίας της μητρότητας προβλέπεται για όλες τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση την εκπόνηση του χάρτη των Δικαιωμάτων της εγκύου. Κάθε έγκυος θα εφοδιάζεται με βιβλιάριο υγείας με το οποίο θα της παρέχεται η δυνατότητα για να επιλέγει τη χώρα και το ιατρικό κέντρο της προτίμησής της για ιατρική περίθαλψη και το τοκετό>> (Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών, 1985).

Γενικά η ολοκληρωμένη προστασία της μητρότητας, το σοβαρό οικογενειακό επίδομα και εξασφάλιση οικογενειακής στέγης, αποτελούν τα σημαντικότερα κίνητρα για τη δημιουργία οικογένειας με παιδιά. Ωστόσο η κατάσταση δυσχεραίνει όταν τα ζευγάρια αντιμετωπίζουν επίμονη κατάσταση φτώχειας. Στην περίπτωση αυτή η υφιστάμενη σύμπτωση μεγάλης εξαθλίωσης με παιδιά συνιστά μόνιμο συντελεστή ποιοτικής υποβάθμισης και απαιτεί έκτακτα μέτρα προστασίας.

Δ. Φορολογική αποποινικοποίηση των γάμων και ειδικό φορολογικό καθεστώς για την οικογένεια με παιδιά.

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, ο γάμος και η συνισταμένη νόμιμα οικογένεια, δημιουργούν φορολογική παγίδα. Η συνάθροιση των εισοδημάτων των συζύγων για το φόρο εισοδήματος καθιερώνει δυσμενέστερη φορολογική μεταχείριση αυτών έναντι των αγάμων. Αυτή

η νομοθετική ρύθμιση καταδικάζεται ως αντισυνταγματική, σύμφωνα με το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών.

Σύμφωνα με πίνακα που έχει συνταχθεί με βάση τη νέα κλίμακα και τα "αφορολόγητα" του Φορολογικού Νομοσχεδίου για ίσο βαθμό ευημερίας, οι επιφανειακά εύποροι πολύτεκνοι θα πληρώνουν ανά κεφαλή πολλαπλάσιο φόρο και ο πολύτεκνος αρχηγός οικογένειας θα πληρώνει γεωμετρικό πολλαπλάσιο του φόρου που θα πληρώνει ο αρχηγός της τετραμελούς οικογένειας.

Η φορολογική ποινικοποίηση του βασικού αυτού θεσμού της κοινωνίας συμβάλλει αναμφισβήτητα στην πτώση της γαμηλιότητας. Το ποσοστό γαμηλιότητας, μειώθηκε κατά την δεκαετία 1970-1986 από 8% σε 5,9%. Πολύ δε μεγαλύτερη επίδραση άσκησε στο δείκτη των διαζυγίων που διπλασιάστηκε σε 15,9% αντί 8,3%.

Η κατάργηση του φορολογικού αυτού καθεστώτος δεν ενδείκνυται μόνον γιατί είναι αντισυνταγματικός αλλά επιβάλλεται σαν αντιγεννητικό μέτρο που επηρεάζει άμεσα την υπογεννητικότητα, επιδεινώνοντας την προβληματική δημογραφική κατάσταση της Χώρας.

Συγκριτικοί Φορολογικοί πίνακες για ίσο βαθμό ευημερίας

α/α Ενδείξεις βαθμού ευημερίας και φόρου	Μισθωτός με σύζυγο και με			Μισθωτός με σύζυγο και με			α/α
	2 παιδιά	4 παιδιά	6 παιδιά	2 παιδιά	4 παιδιά	6 παιδιά	
	A	B	Γ	Δ	Ε	Z	
1. Συνολικό καθαρό εισόδημα	1.000.000	1.500.000	2.100.000	1.300.000	1.900.000	2.700.000	1
2. Φόρος που του αναλογεί	210.000	346.000	548.000	290.000	478.000	787.000	2
3. Αφορολόγητο ποσό μισθωτού	1.000.000	1.410.000	2.010.000	1.000.000	1.410.000	2.010.000	3
4. Φόρος του αφορολόγητου	210.000	320.800	514.800	210.000	320.800	514.800	4
5. Οφειλόμενος φόρος	0	25.200	33.200	80.000	157.200	272.200	5
6. Εισοδ. που απομένει για όλη την οικογέν.	1.000.000	1.474.800	2.066.800	1.220.000	1.742.800	2.427.800	6
7. Εισοδ. ανά μέλος (ή δεικτής ευημερ.)	250.000	245.800	258.350	305.000	290.467	303.475	7
8. Φόρος ανά μέλος οικογένειας	0	4.200	4.150	20.000	26.200	34.025	8
α/α Ενδείξεις βαθμού ευημερίας και φόρου	Μισθωτός με σύζυγο και με						α/α
	2 παιδιά	4 παιδιά	6 παιδιά	2 παιδιά	4 παιδιά	6 παιδιά	α/α
	H	Θ	I	K	Λ	M	
1. Συνολικό καθαρό εισόδημα	1.500.000	2.300.000	3.100.000	1.900.000	3.100.000	4.300.000	1
2. Φόρος που του αναλογεί	346.000	625.000	959.000	478.000	959.000	1.529.000	2
3. Αφορολόγητο ποσό μισθωτού	1.000.000	1.410.000	2.010.000	1.000.000	1.410.000	2.010.000	3
4. Φόρος του αφορολόγητου	210.000	320.800	514.800	210.000	320.800	514.800	4
5. Οφειλόμενος φόρος	136.000	304.200	444.200	268.000	632.200	1.014.200	5
6. Εισοδ. που απομένει για όλη την οικογέν.	1.364.000	1.995.800	2.655.800	1.632.000	2.461.800	3.285.800	6
7. Εισοδ. ανά κεφαλή (ή δεικτής ευημερ.)	341.000	332.633	331.975	408.000	410.300	410.650	7
8. Φόρος ανά μέλος οικογένειας	34.000	50.700	55.525	67.000	106.367	126.775	8

Ε. Επιμελημένη φύλαξη των βρεφών.

Ο συλλογικός βρεφικός εξοπλισμός είναι από τις βασικές προϋποθέσεις που απαιτεί σήμερα η γυναίκα ώστε να φέρει στον κόσμο παιδιά, χωρίς να στερείται από ουσιαστικές γι' αυτή, δραστηριότητες.

Το ισχύον μέχρι σήμερα σύστημα φύλαξης των παιδιών και των βρεφών, καλύπτει μόνο το 10% των αναγκών για τα παιδιά, λόγω έλλειψης κατάλληλης υποδομής.

Ωστόσο, οι φροντίδες μιας μητέρας για τα παιδιά δεν είναι δυνατό να αντικατασταθούν εύκολα χωρίς να επισύρουν υψηλό κόστος. Εάν όμως έπρεπε να αντικαταστήσουμε όλες τις φροντίδες της μητέρας με τις αμειβόμενες υπηρεσίες, το κόστος της ανατροφής των παιδιών θα απορροφούσε ένα πολύ σημαντικό μέρος του εθνικού εισοδήματος.

Αναμφίβολα, μια μητέρα είναι δυνατόν να βοηθείται σημαντικά στα πλαίσια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως άλλωστε συμβαίνει σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, η οποία καλείται να αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες υπό διάφορες μορφές αλληλεγγύης ή συμμετοχής των ενδιαφερομένων ανάλογα με την εισοδηματικής τους κατάσταση.

Άλλωστε η Επιτροπή Δημογραφικής Πολιτικής του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας επιβεβαιώνει ότι: *<<Η δημογραφική πολιτική πρέπει να αφορά το σύνολο του πληθυσμού και όχι μερικές προνομιούχες ή μη κοινωνικο-επαγγελματικές κατηγορίες. Έτσι κύριος στόχος πρέπει να είναι η κατάργηση όλων των σωρευτικών διατάξεων που επιτρέπουν την παροχή, περισσότερων του ενός επιδομάτων στο ένα παιδί και η εναρμόνιση των ισχυόντων μέτρων επιδοματικής ενίσχυσης της οικογένειας>>.*

Ανάλογα, επομένως, με την εισοδηματική κατάσταση των γονέων, είναι δυνατόν να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα:

1. Δημιουργία νέων βρεφονηπιακών σταθμών.
2. Θεσμοθέτηση ελεύθερου επαγγέλματος ή περιστασιακών βρεφονηπιακών λειτουργιών.
3. Θεσμοθέτηση της φύλαξης και ασφάλισης των παιδιών στα νηπιαγωγεία και στη στοιχειώδη εκπαίδευση.

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί και το φαινόμενο ύπαρξης και λειτουργίας βρεφονηπιακών σταθμών μέσα στο χώρο εργασίας. Δραστηριότητα που έχει βρει πολλούς υποστηρικτές και τείνει να εδραιωθεί σε μεγάλες επιχειρήσεις και διάφορους άλλους επαγγελματικούς χώρους.

4.2.2. Αποκατάσταση ομαλής πληθυσμιακής εξέλιξης.

Η από το 1987 προσέγγιση των θανάτων και των γεννήσεων προσδιόρισε σαν συντελεστή της συνεχιζόμενης υπογεννητικότητας την ομαλή αποκατάσταση της πληθυσμιακής εξέλιξης. Για να επιτευχθεί αυτό δόθηκε, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο προτεραιότητα σε ορισμένα έμμεσα μέτρα που απαιτείται να εφαρμοστούν.

Βασικό μέτρο, αποτελεί η εφαρμογή στεγαστικής πολιτικής, ειδικά στις μεγαλουπόλεις, όπου τα δημιουργούμενα από τη δημογραφική εξέλιξη νοικοκυριά (μονογονικές οικογένειες, συγκατοικούν τα ζευγάρια κ.λπ.) προκαλούν μια επιστροφή προς τις κατοικίες των μεγάλων αστικών κέντρων.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, το ύψος των στεγαστικών δανείων θα πρέπει να διαφοροποιείται σε αντίστροφη αναλογία με το συνολικό ετήσιο πραγματικό οικογενειακό εισόδημα, ώστε να εξασφαλίζει την άμεσα αγορά ή την ανέγερση κατοικίας, για να πιάνουν άμεσα τα δάνεια τόπο και να μπορεί να γίνεται κανονικά η αποπληρωμή τους, αλλά και για να αντιμετωπίζεται σταθερά και προγραμματισμένα το πρόβλημα της στέγης.

Επιπλέον για κάθε δικαιούχο δανείου να ισχύσει η δωρεάν επιχορήγηση του δανείου σε μια προοδευτική, ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών, κλίμακα στη λογική της ενίσχυσης της επιλογής της απόκτησης 2ου και 3ου παιδιού ανά οικογένεια.

Εξ' ίσου σημαντικό μέτρο αποκατάστασης του πληθυσμού αποτελεί και το δικαίωμα για ελεύθερη επιλογή και μερική απασχόληση της

γυναίκας. Η ελευθερία επιλογής μεταξύ πλήρους ή μερικής απασχόλησης μιας γυναίκας με βρέφη ή μικρά παιδιά αντιπροσωπεύει βασικό κίνητρο δημογραφικής πολιτικής.

Κατά συνέπεια μια γυναίκα, σύμφωνα με τα παραπάνω, έχει το δικαίωμα να επιλέξει ανάμεσα στα ακόλουθα:

- ✓ Στην αποκλειστική ενασχόληση με τα οικιακά.
- ✓ Στη συνδυασμένη ανάληψη των οικογενειακών υποχρεώσεων και των επαγγελματικών δραστηριοτήτων.
- ✓ Στο δικαίωμα μερικής απασχόλησης. Με την καθιέρωση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών παρέχεται στη μητέρα η δυνατότητα να εξακολουθεί την επαγγελματική της σταδιοδρομία και την ανάπτυξη των παιδιών της κατά το πρώτο τουλάχιστον έτος της ηλικίας τους.
- ✓ Στην απαγόρευση τέλος της απόλυσης από την εργασία, μιας μητέρας που έχει παιδί κάτω των τριών ετών. Τακτική που έχει εξαιρετικά σημαντική θέση στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής.

4.2.3. Ισορροπημένη μεταναστευτική κίνηση και πληθυσμιακή ενίσχυση των κωμοπόλεων και των μικρών αστικών κέντρων.

Οι στόχοι της δημογραφικής πολιτικής μπορούν να αποδώσουν μόνο εφόσον συνδυαστούν, ταυτόχρονα με ευρύτερα μέτρα κοινωνικής πολιτικής. Τέτοιου είδους μέτρα είναι η προγραμματισμένη διακίνηση του εργατικού δυναμικού. Εδώ συγκαταλέγεται και το θέμα της παλιννόστησης και των πολλαπλών επιπτώσεων που ενδέχεται να προκαλέσει, αν δεν προγραμματιστεί η προσαρμογή των αποδήμων από τις παλιές στις νέες συνθήκες ζωής και εργασίας. Οι επαναπατριζόμενοι θα επηρεάσουν θετικά τη συνολική πληθυσμιακή έκρηξη, αλλά παραμένει άγνωστο πόσο θα ενισχύσουν τον ήδη χαμηλό δείκτη γεννητικότητας, κυρίως στην επαρχία, απ' όπου και προέρχονται κατά πλειοψηφία.

Η τελευταία δεκαετία μας δίδαξε πως η επιθυμία του επαναπατρισμού στους Έλληνες μετανάστες περισσότερο από ποτέ είναι σήμερα εξαιρετικά ζωντανή και πραγματοποιήσιμη χάρη στις μικρές δαπάνες που απαιτούνται γι' αυτό.

Σχετικά, με όλους εκείνους που παλιννοστούν, αποτελεί γενική διαπίστωση ότι επιλέγουν σαν τόπο εγκατάστασής τους το πλησιέστερο σε κάποιο μεγάλο αστικό κέντρο. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως οι ομαδικές παλιννοστήσεις οφείλονται σήμερα κατά κύριο λόγο στις διακυμάνσεις της οικονομίας των χωρών που δέχονται μετανάστες. Έτσι δε συγχωρείται καμιά αυταπάτη στο γεγονός ότι σε περίοδο οικονομικής κρίσεως σπεύδουν να απαλλαγούν από τους ξένους εργάτες και ιδιαίτερα από τους ανειδίκευτους για να περιορίσουν την ανεργία των ντόπιων όσο το δυνατόν περισσότερο.

Ωστόσο, παρά τις αναμφισβήτητες δυσμενείς επιπτώσεις που προκαλεί η μεταναστευτική κίνηση στο δημογραφικό τομέα, επιβάλλεται να ερευνοούνται και οι συνέπειες του επαναπατρισμού που αν δεν είναι πάντοτε πλεονεκτικές για την περιφερειακή οικονομία της χώρας, υπό τη μορφή της ομαδικής και βίαιης παλιννόστησης, αντιθέτως υπό ορισμένες προϋποθέσεις θα ήταν δυνατό να μετατραπούν σε ευνοϊκούς παράγοντες.

Το ζήτημα είναι πώς το μετακινούμενο αυτό εργατικό δυναμικό ή ένα μέρος απ' αυτό θα ήταν δυνατόν όχι μόνο να επιστρέψει στην περιοχή του με χρηματικές οικονομίες, αλλά και με επαγγελματικές και τεχνικές γνώσεις που θα του επιτρέψουν να λάβει περισσότερο ενεργό μέρος στην περιφερειακή οικονομία.

Παράλληλα, όπως έχει διαπιστωθεί την τελευταία εικοσαετία σημειώθηκε μια σημαντική αύξηση του πληθυσμού στις μεγαλουπόλεις της Ελλάδας. Ο μεγαλύτερος αριθμός υπηρεσιών και ευκολιών που προσέφεραν τα μεγάλα αστικά κέντρα προσέλκυσαν μέρος του πληθυσμού των επαρχιών. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι από τους

μετακινηθέντες προς την Αθήνα κατά την περίοδο 1966-1971 το 63,3% προερχόταν από ημιαστικές και αγροτικές περιοχές.

Για να σταματήσει να επεκτείνεται το παραπάνω φαινόμενο, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη μιας ισορροπημένης μεταναστευτικής κίνησης. Αναμφίβολα για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται να ενισχυθούν πληθυσμιακά οι κωμοπόλεις και τα μικρά αστικά κέντρα. Σ' αυτή τη δραστηριότητα σημαντικό ρόλο θα παίξει το κράτος, λαμβάνοντας και εφαρμόζοντας μια σειρά μέτρων ώστε να ευνοήσει τη ζωή στις κωμοπόλεις και γενικότερα στην επαρχία.

Έτσι τα μέτρα που οφείλει να λάβει το κράτος, ώστε να αποτρέψει την ανεξέλεγκτη συγκέντρωση των Ελλήνων στις μεγαλουπόλεις είναι:

1. Η ολοένα και περισσότερο χρηματοδότηση και ενίσχυση της Ελληνικής γεωργίας από θεσμικό πλαίσιο.
2. Να ενισχυθεί η προσαρμογή της Τεχνικής Εκπαίδευσης για τους νέους αγρότες ώστε να τους καθοδηγεί και να τους καλλιεργεί το αίσθημα της σπουδαιότητας της ύπαρξής τους στις αγροτικές περιοχές. Όλα αυτά βέβαια σε συνδυασμό και με τις απαραίτητες γνώσεις τους γύρω από τα αγροτικά θέματα θα καθιστούν λιγότερο δυνατή τη μετακίνησή τους προς τις μεγαλουπόλεις.
3. Βασικά μέτρα και έμμεσες λύσεις για όλες εκείνες τις κατηγορίες αγροτών οι οποίοι είτε γιατί καλλιεργούν γη, για την οποία καταβάλλουν ενοίκιο, είτε γιατί διαθέτουν άγονη ή μικρής έκτασης γη είτε γιατί καλλιεργούν παραδοσιακά γεωργικά προϊόντα μικρής εισοδηματικής απόδοσης, αναζητούν διέξοδο εγκαταλείποντας την επαρχία και μεταναστεύοντας στις μεγαλουπόλεις. Σ' αυτές λοιπόν τις περιπτώσεις, το κράτος οφείλει να μεριμνά και να θέτει ως πρωταρχικό στόχο τη λήψη αποφάσεων που θα δώσουν λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο αγροτικός πληθυσμός.

Η παραπάνω διαδικασία είναι παρόμοια με αυτήν που ήδη υπάρχει ως προς τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας, όπου οι πληθυσμοί

4.2.4. Ποσοτικός και ποιοτικός έλεγχος της νόμιμης διαμονής εισοδου και απασχόλησης στην Ελλάδα των ξένων εργαζομένων.

Η μεταπολεμική Ελλάδα, δεν είναι βέβαια η πρώτη χώρα που εμφανίζει το φαινόμενο μετανάστευσης εργατικού δυναμικού και ταυτόχρονα εισαγωγής ξένων εργαζομένων . Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνει την είσοδο ξένων εργαζομένων είτε αυτοί προέρχονται από χώρες ήδη μέλη, είτε από τρίτες χώρες, είτε ακόμα από χώρες που επιδιώκουν την ένταξή τους στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

<<Οι 140.000 περίπου ξένοι εργαζόμενοι σήμερα στην Ελλάδα, δεν αντιπροσωπεύουν παρά μόνο το 4,4% του συνολικού εργατικού δυναμικού. Το ποσοστό αυτό δεν πλησιάζει το θεωρούμενο επικίνδυνο "κατώφλι ανοχής" του 10% που συγκεντρώνουν ή ξεπερνούν άλλες χώρες. Ωστόσο, οι οικονομικές και ιδιαίτερα οι κοινωνικές επιπτώσεις που προκύπτουν από πιθανή διεύρυνση, νόμιμη ή παράνομη, των ξένων εργαζομένων είναι ιδιαίτερα προβληματικές>> (Πολύζος Ν., 1981).

Σύμφωνα με τη συνθήκη της Ρώμης, τρεις αρχές θεμελιώνουν τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας:

- ✓ η ελεύθερη διακίνηση προϊόντων,
- ✓ κεφαλαίων και
- ✓ ανθρώπων

Από την έντονη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού ιδιαίτερα ευνοϊκές είναι οι επιχειρήσεις. Το φθηνό εργατικό δυναμικό που παρέχεται στους εργοδότες αποτελεί πρόκληση γι' αυτούς. Δαπανώντας λοιπόν, λιγότερα χρήματα για προσωπικό που απασχολούν, πετυχαίνουν όχι μόνο αύξηση των οικονομικών τους κεφαλαίων αλλά και απαλλαγή από ασφάλιση του προσωπικού, γεγονός που στην περίπτωση που θα απασχολούνταν Έλληνες, αυτό θα ήταν αναπόφευκτο.

Η παραπάνω διαδικασία είναι προφανές ότι διογκώνει τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας δίνοντας περισσότερη

έμφαση στην ανεργία. Για τους λόγους αυτούς η κοινωνία και η Πολιτεία επιβάλλεται να λάβουν δραστικά μέτρα ώστε να αξιοποιούνται σωστά οι ξένοι εργαζόμενοι. Για να επιτευχθεί αυτό απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί ο έλεγχος διαμονής και απασχόλησης του ξένου εργατικού δυναμικού.

Η έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας και ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα είναι αποτέλεσμα της αθρόας μετακίνησης ξένων προς τη χώρα μας. Οι συνέπειες που δημιουργεί το φαινόμενο αυτό πλήττουν όλους τους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Με το φόβο επομένως διασφάλισης της ζωής τους, πολλά νέα ζευγάρια αρνούνται να φέρουν στον κόσμο παιδιά, που θα μεγαλώσουν σε μια κοινωνία χωρίς ηθικές αξίες και φραγμούς. Με τη σειρά της επομένως η Ελληνική Πολιτεία, χωρίς να καταπατά τους κανόνες και τις αποφάσεις που έχει αποδεχθεί με την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με τους ξένους μετανάστες που φιλοξενεί στη χώρα της, εν τούτοις απαιτείται να προσαρμόσει τους ξένους στους κανονισμούς της, χωρίς να τοποθετεί τους Έλληνες σε δεύτερη μοίρα, κι όχι οι ξένοι να αφήνονται να ανατρέπουν καταστάσεις και να δημιουργούν προβλήματα στο Εσωτερικό του Ελληνικού Κράτους.

5. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ολοκληρώνοντας την εργασία μας, σχετικά με το δημογραφικό της Ελλάδας και τις δυνατότητες επίλυσής του, αξίζει να αναφερθούν και να τονιστούν τα σημαντικότερα σημεία που προέκυψαν από τη μελέτη μας.

Αναμφίβολα, ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε γύρω από την αιτιογένεια του σημερινού δημογραφικού προβλήματος της χώρας μας, αποτέλεσε και το βασικό κίνητρο μελέτης του δημογραφικού. Τα αίτια προέρχονται απ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής και όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο, επηρεάζουν και όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Οι βασικότεροι συντελεστές μείωσης της γεννητικότητας είναι οι εξής: η αστικοποίηση, η μετανάστευση, η γήρανση του πληθυσμού της χώρας, η μείωση της γαμηλιότητας και τέλος η έξοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Η αστικοποίηση, όπως παρατηρείται, φαίνεται ότι ευθύνεται για ένα μεγάλο μέρος των μεταβολών της γεννητικότητας του πληθυσμού. Οι συνθήκες ζωής στις μεγαλουπόλεις, οι ευκαιρίες και δυνατότητες που προσφέρονται, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, αρκούν ώστε να οδηγήσουν στη μείωση της γεννητικότητας. Εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι και η μετανάστευση, τόσο η εσωτερική όσο και η εξωτερική. Η μετακίνηση μεγάλου αριθμού ατόμων στα μεγάλα αστικά κέντρα και η υιοθέτηση του τρόπου ζωής τους, επέδρασε άμεσα στην εξέλιξη του δημογραφικού προβλήματος. Η ύπαρξη του δημογραφικού συνδέεται και με την αλματώδη ανάπτυξη της ομάδας των ηλικιωμένων, γεγονός που απασχολεί σοβαρά τους επιστήμονες. Ωστόσο, μπορεί να ειπωθεί ότι και η μείωση της σημαντικότητας του θεσμού της οικογένειας και η αδυναμία προσαρμογής στο νέο τρόπο ζωής δημιουργούν ισχυρές τάσεις μείωσης της γεννητικότητας. Αυτό φυσικά σε συνδυασμό με τα αυξανόμενα ποσοστά θνησιμότητας που παρατηρούνται λειτούργησαν

καταλυτικά στην έξαρση του δημογραφικού. Επιπρόσθετα, όλα τα παραπάνω, συσχετιζόμενα και με την έξοδο της γυναίκας στην αγορά εργασίας, την επιθυμία της να δημιουργήσει και να πετύχει επαγγελματικά κι έπειτα σε οικογενειακό επίπεδο, προκάλεσαν ιδιαίτερη όξυνση του δημογραφικού προβλήματος.

Αναντίρρητα, το δημογραφικό, με τις διαστάσεις που έχει πάρει στις μέρες μας, δεν είναι δυνατό να μην έχει συνέπειες. Αρχικά οι συνέπειες που δημιουργούνται από τη μετανάστευση είτε είναι εσωτερική είτε είναι εξωτερική, εντοπίζονται στις μεγαλουπόλεις. Εκεί ο πληθυσμος συνεχώς αυξάνεται ενώ στα μικρότερα αστικά κέντρα παρατηρείται το φαινόμενο της ερήμωσης και της φθοράς. Τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που εμφανίζονται, είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπιστούν. Έμμεσες, ωστόσο είναι και οι συνέπειες που προκύπτουν από την πληθυσμιακή γήρανση. Έτσι, έχουμε αύξηση του ποσοστού της γεροντικής εκπροσώπησης, μείωση του εργατικού δυναμικού και φυσικά οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις λόγω της πληθυσμιακής γήρανσης. Αναμφίβολα, το δημογραφικό, δημιουργεί μεγάλη ζημιά και στον ίδιο το θεσμό της οικογένειας. Αρχίζει πλέον να αμφισβητείται και μαζί μ' αυτόν κι ο ρόλος των μελών της. Το σοβαρότερο όμως πλήγμα, το δέχεται η Ελλάδα, το έθνος της. Η δημογραφική έκρηξη της Αλβανίας και της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια προκαλούν ανησυχία στο ελληνικό έθνος. Σε λίγα χρόνια κι αν το δημογραφικό εξακολουθεί ν' αυξάνεται, η Ελλάδα θα αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα προστασίας και φύλαξης των εδαφών της, εφόσον δε θα υπάρχουν νέοι άνθρωποι για να το κάνουν.

Αναμφισβήτητα, το δημογραφικό πρόβλημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο και με την πολύτεκνη οικογένεια. Η πολύτεκνη οικογένεια αποτελεί το δυναμικότερο κύτταρο ανανέωσης του πληθυσμού. Η σωστή ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν την απόφαση των ατόμων να αποκτήσουν πολλά παιδιά συμβάλλει στη σωστή πρόβλεψη των

επιπτώσεων που θα έχει οποιαδήποτε δημογραφική πολιτική. Σχετικά με τους πολύτεκνους έχουν ψηφισθεί αρκετοί νόμοι και έχουν παρθεί πολλές αποφάσεις. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι πληρούνται ακριβώς με αποτέλεσμα, οι πολύτεκνοι να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ακόμη κι αυτό της επιβίωσης. Η πολύτεκνη οικογένεια πρέπει να μελετηθεί αυτοτελώς και αυτό γιατί έχει πολλά χαρακτηριστικά της έννοιας της ομάδας που δεν συναντά κανείς στην έννοια της οικογένειας όπως τουλάχιστον τη γνωρίζει το νέο οικογενειακό δίκαιο. Κατά συνέπεια, για τους πολύτεκνους, που ο αριθμός τους συνεχώς μειώνεται, υπάρχουν προοπτικές εφαρμογής ορθής δημογραφικής πολιτικής.

Για όλους αυτούς τους λόγους κι επειδή επικρατεί άγνοια και σύγχυση σχετικά με το δημογραφικό επιβάλλεται η Ελλάδα να ακολουθήσει δημογραφική πολιτική. Βασικός στόχος της δημογραφικής πολιτικής πρέπει να είναι η ανακοπή κατάρρευσης των γεννήσεων, γεγονός που θα επιτευχθεί με: δημογραφική ενημέρωση, προτεραιότητα στα τρία παιδιά και πάνω, ολοκληρωμένη προστασία της μητρότητας, φορολογική αποποινικοποίηση των γάμων και ειδικό φορολογικό καθεστώς για την οικογένεια με παιδιά, επιμελημένη φύλαξη των βρεφών. Επιπλέον η πολιτεία οφείλει να μεριμνήσει ώστε να πετύχει μια ισορροπημένη μεταναστευτική κίνηση και πληθυσμιακή ενίσχυση των κωμοπόλεων και των μικρών αστικών κέντρων, ενώ κρίνεται επιτακτική η ανάγκη ποσοτικού και ποιοτικού ελέγχου της νόμιμης διαμονής εισόδου και απασχόλησης των ξένων εργαζομένων στην Ελλάδα.

Η εξαφάνιση του ανθρώπινου γένους είναι η τελευταία πράξη μιας εξέλιξης που προκαλεί δέος και τρόμο. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση του Μακρυγιάννη, στη διαπίστωση του ναυάρχου Δεριγνύ, λίγο πριν την -νικηφόρο- μάχη στους Μύλους της Λέρνης ότι οι Έλληνες είναι λίγοι.

<<Κι αν είμαστε ολίγοι, εις το πλήθος, παρηγοριώμαστε μ' έναν τρόπο ότι η τύχη μας έχει πάντοτε ολίγους. Ότι αρχή και τέλος

παλαιόθεν και ως τώρα όλα τα θηριά πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε. Τρώνε από μας και μένει και μαγιά ... Και οι ολίγοι αποφασίζουν να πεθάνουν. Κι όταν κάνουνε αυτή την απόφαση, λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδαίνουν ...

Η ουσία της θαυμάσιας αυτής καταγραφής της πορείας του ελληνικού έθνους βρίσκεται όχι στο ρήμα "πεθάνουν", αλλά στο "αποφασίζουν">>. Σήμερα οι Έλληνες καλούνται να αποφασίσουν να ζήσουν.

Και θα ζήσουν ! ...>> (Φ. Πάλη-Πετραλιά, 1997).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναλύοντας τους βασικότερους συντελεστές της μεταπολεμικής εξέλιξης του ελληνικού πληθυσμού, διαπιστώσαμε τη στενή αλληλεξάρτηση και αμοιβαία επίδρασή τους που τελικά καταλήγει στην πιο χαρακτηριστική έκφραση της δημογραφικής κατάστασης της χώρας: την πληθυσμιακή γήρανση. Πρόκειται για το επίκεντρο όπου συγκλίνουν άλλες τρεις καινούριες και παλαιότερες παράμετροι της πληθυσμιακής εξέλιξης: ο εκούσιος περιορισμός της γεννητικότητας, η μαζική διασπορά στις πέντε Ηπείρους και ο πληθυσμιακός γιγαντισμός της Πρωτεύουσας.

Η σημερινή δημογραφική πρόκληση κινείται από αδιαχώριστους συντελεστές, τόσο του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος όσο και της ατομικής εξέλιξης. Παραδοσιακά κοινωνικά πρότυπα εμπλέκονται με σύγχρονες εκδηλώσεις της ζωής, σε τέτοιο βαθμό που δύσκολα ξεχωρίζουν, επικροτούνται ή απορρίπτονται ομαδικά. Απαιτούν επίμονη έρευνα, αφού συχνά συνδυάζονται με τα αίτια που τα γεννούν.

Δυστυχώς όμως, οι φανερότεροι συντελεστές και παράμετροι των πληθυσμιακών φαινομένων αγνοούνται στη χώρα μας ή ακόμα χειρότερα συγκαλύπτονται κάτω από μια φαινομενική πολυπραγμοσύνη και μια μοιρολατρική αποδοχή. Απορρίπτεται κάθε προσπάθεια δημογραφικού προγραμματισμού ή διαμόρφωσης συνεπούς δημογραφικής πολιτικής. Η βεβιασμένη υιοθέτηση ασυντόνιστων και σπασμωδικών μέτρων κοινωνικής πολιτικής, θα οδηγήσει σε εκρηκτικές καταστάσεις, τόσο στο συνταξιοδοτικό όσο και στον ασφαλιστικό τομέα.

Επιπλέον, μελετώντας κανείς τα αίτια του δημογραφικού φαινομένου, διαπιστώνει από τη συνεχή πτώση των γεννήσεων κάτω από το επίπεδο των θανάτων ότι στην Ελλάδα, η άρνηση του παιδιού και η ραγδαία γήρανση του πληθυσμού, ιδιαίτερα στην ύπαιθρο, πήραν μορφή άρνησης της ζωής. Δύσκολες αλλά όχι απρόβλεπτες, οι συνεχι-

ζόμενες με βραδύ ρυθμό πληθυσμιακές ανακατατάξεις θα ακολουθηθούν από τις αντίστοιχες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις.

Η αντινομία, επομένως μεταξύ πληθυσμιακής συρρίκνωσης και κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, που προσπαθήσαμε να εκθέσουμε με την εργασία αυτή, δεν είναι δυνατό να τερματιστεί αυτόματα, χωρίς έγκαιρη και προγραμματισμένη παρέμβαση.

Άμεσες προϋποθέσεις για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι:

- ενημέρωση και συνειδητοποίηση της πολυδιάστατης μορφής που θα πάρει η πληθυσμιακή ύφεση σήμερα, παρακμή αύριο,
- ανάγκη ανανέωσης και ισχυροποίησης των νέων γενεών, δημιουργώντας τις κατάλληλες προϋποθέσεις αύξησης των πολύτεκνων οικογενειών και όχι μείωση ή συρρίκνωση αυτών,
- αναγνώριση στη μητέρα του δικαιώματος να μετέχει ως γυναίκα στις αναπτυξιακές διαδικασίες εφοδιασμένη με τα ίδια εφόδια που διαθέτουν οι άτεκνες γυναίκες και άνδρες,
- ουσιαστική και αποτελεσματική προστασία όχι μόνο του νόμιμου, αλλά και του εκτός γάμου παιδιού, προστασία της μητέρας κάτω από οποιοδήποτε νομικό καθεστώς,
- αντιμετώπιση των οικονομικών, κοινωνικών και πληθυσμιακών προβλημάτων μέσω μιας πραγματικής αποκέντρωσης των εξουσιών και αναδιανομής κάθε ευθύνης, μεταξύ πόλης και υπαίθρου,
- συνεχής μετασχολική και μεταπτυχιακή επιμόρφωση σε όλους τους τομείς δραστηριότητας για κάθε ηλικίας άνδρα και γυναίκα.

Η πραγμάτωση αυτών των προϋποθέσεων πρέπει να στηριχτεί σε ένα ευρύτερο κοινωνικά αποδεκτό μακροχρόνιο δημογραφικό πρόγραμμα, στη χάραξη μιας σχεδιασμένης δημογραφικής πολιτικής. <<Είναι καιρός, φέρνοντας στη μνήμη μας τον Επιτάφιο λόγο του Θουκυδίδη προς τον Περικλή, να πιστούμε πως <<αν η Ελλάδα ακμάζει σαν σύνολο, ωφελεί περισσότερο τα άτομα που την απαρτίζουν παρά αν αυτά ευημερούν εφήμερα και εκείνη καταρρέει>> (Πολύζος Ν., 1981).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Γυναικεία απασχόληση 1960-1993.
(Πάλλη-Πετραλιά Φ., Η Άτεκνη Χώρα, εκδόσεις Σιδέρης, σ. 42, Αθήνα, 1997).
2. Εκπαιδευτικό επίπεδο Ελληνίδων
(ό.π., σ. 43).
3. Ετήσιοι μέσοι όροι της μετανάστευσης σε χιλιάδες
(ό.π., σ. 62).
4. Δείκτες γήρανσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση
(ό.π., σ. 46).
5. Γεννήσεις ζώντων στην Ελλάδα κατά τα έτη 1996 και 1997, κατά ηλικία της μητέρας και διάρκεια του γάμου
(Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ), Στατική Επετηρίδα της Ελλάδας 1998, σ. 69, Αθήνα, 1999).
6. Θάνατοι στην Ελλάδα κατά τα έτη 1996 και 1997, κατά φύλο και ηλικία του θανόντος.
(ό.π., σ. 71).
7. Γεωγραφική κατανομή του δείκτη γονιμότητας 1961-71
(Πολύζος Ν., Δημογραφική Πρόκληση, εκδόσεις Εξάντας, σ. 132, Αθήνα, 1981).
8. Σύγκριση Ολικού Δείκτη Γονιμότητας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας από το 1970-1991.
(Πάλλη-Πετραλιά Φ., Η Άτεκνη Χώρα, εκδόσεις Σιδέρης, σ. 70, Αθήνα, 1997).
9. Συγκριτικοί Φορολογικοί Πίνακες για ίσο βαθμό ευημερίας
(Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών, Η δημογραφική κρίση στην Ελλάδα, σ. 107, Αθήνα, 1985).

B. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Ετήσιοι μέσοι όροι της Μετανάστευσης σε χιλιάδες
(Πάλλη-Πετραλιά Φ., Η Άτεκνη Χώρα, εκδόσεις Σιδέρης, σ. 62, Αθήνα, 1997).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αβέρωφ Ε., Συμβολή εις την έρευναν του πληθυσμιακού προβλήματος της Ελλάδος, σ. 228-254, ΑΘΗΝΑ, 1939.
2. Ακαδημία Αθηνών, Το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας-Υπογεννητικότητα και γήρανση του πληθυσμού, σ. 55-56, 62-67, 73-77, 97-99, ΑΘΗΝΑ, 1990.
3. Αποστολόπουλος Κ., Μαθήματα Κοινωνιολογίας της Οικογένειας, σ. 74-79, ΑΘΗΝΑ, 1998.
4. Δαουτόπουλος Γ., Μείωση γεννητικότητας στις βιομηχανικά λιγότερο αναπτυγμένες χώρες: το ξεπέρασμα των εμποδίων, εκδόσεις Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), τεύχος 58, σ. 131-144, ΑΘΗΝΑ, 1985.
5. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας 1998, εκδόσεις ΕΣΥΕ, σ. 69-71, ΑΘΗΝΑ, 1999.
6. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας, Ο πληθυσμός της Ελλάδος κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα, εκδόσεις ΕΣΥΕ, σ. 109, ΑΘΗΝΑ, 1980.
7. Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών, Η δημογραφική κρίση στην Ελλάδα, σ. 41-46, ΑΘΗΝΑ, 1985.
8. Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών και Γαλλικό Ινστιτούτο Δημογραφικών Μελετών, Ελληνο-Γαλλικό Συνέδριο Δημογραφίας 18-21 Μαΐου 1987, σ. 239-241, 362-364, ΑΘΗΝΑ, 1990.
9. Ζολώτας Ξ., Μετανάστευσις και οικονομική Ανάπτυξις, εκδόσεις Τράπεζα Ελλάδος, σ. 17, ΑΘΗΝΑ, 1966.
10. Καραδήμας Π., Δημογραφία, εκδόσεις Καραμπερόπουλος, σ. 30-32, ΠΕΙΡΑΙΑΣ, χ.χ.
11. Κοντογιώργης Γ.-Ταπεινός Γ., Η Ελληνική Κοινωνία στο τέλος του 20ου αιώνα, εκδόσεις Παπαζήση, σ. 113-120, ΑΘΗΝΑ, 1995.
12. Κοτζαμάνης Β., Η Ελλάδα στον Ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.-

- Συγκριτικά στοιχεία για τη δημογραφική εξέλιξη στην μεταπολεμική περίοδο 1950-1985, εκδόσεις ΕΚΚΕ, τεύχος 63, σ. 82-132, ΑΘΗΝΑ, 1986.
13. Λαμπροπούλου-Δημητριάδου Β., Πολύτεκνοι και Δημογραφικό Πρόβλημα, Ετήσια Δημογραφική Έκθεση 1991 της Εταιρείας Δημογραφικών Μελετών, σ. 59-72, ΑΘΗΝΑ, 1992.
 14. Μπαλούρδος Δ., Η γονιμότητα ως καταναλωτικό αγαθό, εκδόσεις Εθνικό Κεντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), τεύχος 69, σ. 112-114, ΑΘΗΝΑ, 1988.
 15. Πάλλη-Πετραλιά Φ., Η Άτεκνη Χώρα, εκδόσεις Σιδέρης, σ. 60-67, 74-92, ΑΘΗΝΑ, 1997.
 16. Πεπελάσης Αδ., Αγροτικά, μια άλλη θεώρηση, Εκδόσεις Μετόπη σ. 75-80, ΑΘΗΝΑ, 1978.
 17. Πολύζος Ν., Δημογραφική Πρόκληση, εκδόσεις Εξάντας, σ. 73-79, 95-103, 193-210, ΑΘΗΝΑ, 1981.
 18. Ρέππας Π., Η μετανάστευση από τις αγροτικές και ημιαγροτικές περιοχές της Ελλάδας 1961-1971, σ. 69-73, ΑΘΗΝΑ, 1978.
 19. Σιάμπος Γ., Δημογραφία, εκδόσεις Λαλιώτη, σ. 167-175, ΑΘΗΝΑ, 1979.
 20. Σιάμπος Γ., Δημογραφική εξέλιξη της νεωτέρας Ελλάδος 1821-1985, εκδόσεις Λαλιώτη, σ. 115 και 126, ΑΘΗΝΑ, 1973.
 21. Στάθης Γ., Επικίνδυνο για την οικονομία μας το φαινόμενο του "αφελληνισμού" των κατωτέρων πληρωμάτων, περιοδικό Ασφαλιστική Αγορά, τεύχος Ιουνίου, σ. 16, 1980.
 22. Ταπεινός Γ., Στοιχεία Δημογραφίας, εκδόσεις Παπαζήση, σ. 159-163, 214-221, ΑΘΗΝΑ, 1993.
 23. Τζιαφέτας Γ., Η Ελλάς Γηράσκουσα, σ. 74-91, ΑΘΗΝΑ, 1998.
 24. Τζιαφέτας Γ., Το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας, εκδόσεις Ίδρυμα Αντιμετώπισης Δημογραφικού Προβλήματος (Ι.Α.ΔΗ.Π.), σ. 23, 28, 29, 37, ΑΘΗΝΑ, 1990.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

[illegible]

Ανάλυση του δημογραφικού προβάτηματος της Ελλάδας

Σεφέρη - Τυγαρίδα 2.
Αλεξίου Αγγ.

7695

10085

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

* 0 7 6 9 5 *